

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Aljoša Rehar

Mentorica: doc. dr. Smilja Amon

Planinski vestnik skozi čas

diplomsko delo

Ljubljana, 2004

KAZALO

KAZALO	2
1. UVOD	3
2. OSNOVNI POJMI	5
2.1. IZLETNIŠTVO, POHODNIŠTVO IN PLANINSTVO	5
2.2. PLANINSTVO ALI GORNIŠTVO?	7
2.3. MEDIJI	8
3. POMEN IN VLOGA GORNIŠTVA NA SLOVENSKEM	11
3.1. POMEN GORA IN GORNIŠTVA	11
3.2. GORNIŠTVO IN VREDNOTE	12
3.3. PRIMERJAVA Z OSTALIMI ŠPORTNIMI DEJAVNOSTMI	13
3.4. POMEN GORA V NACIONALNI IDENTITETI	15
3.4.1. <i>Narodnostni boj v gorah ob koncu 19. stoletja</i>	16
4. OSNOVNE LASTNOSTI PLANINSKEGA VESTNIKA	18
4.1. OPREDELITEV PLANINSKEGA VESTNIKA	18
4.2. PODATKI O IZHAJANJU IN UREDNIKI	18
4.3. ŠTEVILO NAROČNIKOV	20
4.4. VEČJE PRENOVE PV	21
4.5. OBSEG PV	23
4.6. SPLOŠNA KAZALA IN DIGITALIZACIJA PLANINSKEGA VESTNIKA	23
4.7. PRAVILNIK O IZDAJANJU IN UREJANJU PV	23
4.8. FINANČNI VIDIK PV	24
5. ANALIZA POSAMEZNIH LETNIKOV	26
5.1. LETO 1895 – PRVO LETO IZHAJANJA	27
5.2. LETO 1914 – OB ZORI PRVE SVETOVNE VOJNE	31
5.3. LETO 1921 – PONOVEN ZAČETEK IZHAJANJA	33
5.4. LETO 1948 – ČAS ANGAŽIRANE POVOJNE OBNOVE	36
5.5. LETO 1979 – KRONA ODPRAVARSKIH DOSEŽKOV	40
5.6. LETO 1991 – LETO OSAMOSVOJITVE	43
5.7. LETO 2002 – NOVO TISOČLETJE	46
6. O VSEBINI PLANINSKEGA VESTNIKA	48
7. RAZLOGI ZA DOLGOLETNI OBSTOJ PV	52
7.1. PRVI RAZLOG – VLOGA GLASILA	52
7.2. DRUGI RAZLOG – VLOGA ARHIVA	53
7.3. TRETJI RAZLOG – ZAVZEMANJE ZA SPLOŠNO SPREJETE VREDNOTE	54
7.4. ČETRTI RAZLOG – POLITIČNA NEVTRALNOST	54
7.5. PETI RAZLOG – VSEBINSKA RAZNOLIKOST	55
7.6. ŠESTI RAZLOG – NAVEZANOST BRALCEV	55
8. SKLEP	57
9. UPORABLJENE KRATICE	58
10. VIRI	58
11. LITERATURA	59

1. UVOD

Slovenija je zaznamovana z gorskim svetom. Ta se razteza vse od raztegnjenih dinarsko-kraških planot in razgibanega predalpskega hribovja do obsežnih alpskih gorskih verig. Samo alpski svet skupno zajema kar 42 odstotkov slovenskega ozemlja, nad 1500 metrov nadmorske višine pa se vzpenja 2,5 odstotka celotne površine Slovenije (Statistični letopis Slovenije, 2003: 38). Tako je povsem razumljivo, da so se gorski motivi trdno zasidrali v slovensko kulturo in nacionalno identiteto.

»Danes sta tako politična kot družbena dimenzija slovenskega vsakdanjega življenja prepleteni s simbolom Triglava in slovenskih gora, od aktualnih državnih simbolov do zavarovalnih listin, živilskih izdelkov, razglednic in prvih slovenskih celovečernih filmov (V kraljestvu Zlatoroga, Triglavske strmine),« pojasnjuje Boštjan Šaver s Centra za proučevanje kulture in religije na Fakulteti za družbene vede (glej Šaver, 2003: 5).

Posledično ima v slovenski družbi in kulturi posebno mesto tudi gorništvu, saj se ta dejavnost najbolj neposredno in intenzivno veže na gorski svet, na to v nacionalni ideologiji »sveto« območje slovenske zemlje. Gorništvu, zlasti alpinistiki kot njegovi najbolj razviti obliki, se je zato v minulih desetletjih pripisovalo različne, a vedno dokaj pomembne naloge – v dobi tranzicije slovenske družbe so gore in alpinistični podvigi nenazadnje dobili vlogo enega izmed osrednjih nosilcev promocije Slovenije in slovenstva.

Velik pomen gorništvu za slovenski narod pa ne izhaja samo iz neločljive povezanosti z gorskim svetom kot simbolom slovenske domovine, temveč tudi iz plodne, vsestranske dejavnosti gornikov. Poleg že na kratko omenjenega gorniškega filma je gorništvu, če se omejimo le na področje umetnosti, dejavno poseglo tudi na področje fotografije, slikarstva in leposlovja.

Tu nastopi tudi Planinski vestnik. Mesečnik, ki ga ves čas njegovega obstoja izdaja krovna slovenska planinska organizacija, izhaja neprekinjeno že vse od leta 1895, s krajšimi premori v času obeh svetovnih vojn. S tem Planinski vestnik velja za

najstarejšo še izhajajočo slovensko revijo. Zaradi tega je tudi zanimiv predmet podrobnejše historično-analitične obravnave z novinarskega vidika.

V diplomskem delu sem si zato zastavil cilj ugotoviti, kako se je Planinskemu vestniku kot tematsko relativno ozko usmerjeni reviji uspelo preživeti razgibano 20. stoletje. Pri tem sem si zastavil dve osnovni delovni hipotezi. Prvič, da je na obstoj Planinskega vestnika vplivala močna navezanost slovenskega naroda na gore oziroma na njihov pomen, vlogo v nacionalni identiteti. Druga hipoteza pa predvideva, da je Planinski vestnik razvil veliko sposobnost prilagajanja družbenim in drugim razmeram, ki običajno vplivajo na obstoj neke revije ali kakšnega drugega tiskanega medija.

Na podlagi teh hipotez diplomsko delo temelji na opredelitvi osnovnih konceptov in predstavitvi pomena gorskega sveta oziroma gorništva v slovenskem družbeno-kulturnem prostoru, temu pa nato sledi podrobnejša analiza vsebine posameznih letnikov Planinskega vestnika.

Da bi čim boljše preveril hipotezi, sem za analizo izbral sedem letnikov Planinskega vestnika, ki se časovno bolj ali manj enakomerno razvrščajo skozi celotno dosedanje obdobje izhajanja revije. Pri izbiri sem prednost dajal zlasti tistim letnikom, ki se časovno uvrščajo v čas prelomnih obdobj v slovenski zgodovini. Tako se analiza začne z uvodnim letnikom (1895), ko je slovensko ozemlje sodilo še pod Avstro-Ogrsko, sledijo pa letniki 1914 (začetek prve svetovne vojne), 1921 (Kraljevina SHS), 1948 (konec druge svetovne vojne), 1979 (obdobje Socialistične federativne republike Jugoslavije) ter 1991 in 2002 (osamosvojitve ter sedanost).

S proučevanjem Planinskega vestnika se doslej ni ukvarjalo veliko avtorjev. O njem se je največ pisalo ob posameznih okroglih obletnicah, pri čemer je bil poudarek na zgodovini in razčlenitvi vsebine revije. Več literature je na voljo za področje pomena gorništva oziroma gora za slovenstvo. Pri tem izstopa zlasti Tone Stroj in, v novejšem času pa tudi Šaver.

2. OSNOVNI POJMI

Pred začetkom obravnave ključnih tem velja bolj natančno opredeliti nekatere temeljne koncepte. Pri tem gre zlasti za tiste, ki se nanašajo na gore – izletništvo, pohodništvo, planinstvo, gornišstvo. Glavni predmet diplomskega dela, Planinski vestnik, je namreč strokovno-informativni mesečnik s tega področja, pa tudi v uvodu postavljeni hipotezi se močno nanašata na te pojme. Poleg tega je seveda potrebno opredeliti tudi pojem samih medijev oziroma njihovih funkcij.

2.1. Izletništvo, pohodništvo in planinstvo

Pojma izletništvo in planinstvo sta med seboj tesno povezana. Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) je izlet »krajše potovanje, navadno za razvedrilo, zabavo«. Tako lahko govorimo o prirejanju in udeleževanju izletov na morje, v gore, v druge kraje, pa tudi o avtobusnih, kolesarskih, celodnevnikih, enotedenskih, družinskih, sindikalnih, šolskih izletih, izletih z vlakom ali o poučnih izletih oziroma ekskurzijah.

Izletništvo je torej dejanje organiziranja ali udeleževanja izletov (npr. nedeljsko izletništvo, planinsko izletništvo), pri čemer je pomembno predvsem dejanje začasnega zapuščanja doma v razvedrilne namene. »Odití nekam pa je mogoče tudi z letalom, avtomobilom ali vlakom. Tudi temu pravimo izlet (Kristan, 1979: 29).« Prav tako je povsem poljubna tudi sama destinacija izleta. Na izletu lahko obiščemo tako nek zanimiv kraj ali prireditev kot kakšno naravno znamenitost ali celo hrib. Na splošno pa velja, da pri izletništvu prevladujejo cilji v kulturni krajini.

S pojmom pohodništvo, torej z dejavnostjo, ki se ukvarja s prirejanjem ali udeleževanjem pohodov, imamo opraviti, kadar gre za hojo večje skupine ljudi pod vodstvom na večjo razdaljo in z določenim namenom (glej SSKJ). Tako lahko gre za spominski pohod, pohod pionirjev, vojaški pohod ipd. Pohod je, kot izhaja že iz samega korena besede, omejen na hojo oziroma pešačenje, ponavadi pa je časovno, daljinsko in zmogljivostno zahtevnejši kot izlet (Kristan, 1993: 8).

Pri planinstvu gre, prav tako kot pri izletništvu ali pohodništvu, za začasno zapuščanje doma. Do prvih drobnih razlik pa pride že pri namenu. Medtem ko je izletništvo

nagnjeno predvsem k razvedrilu in spoznavanju okolice, se planinska dejavnost navdihuje tudi oziroma predvsem z drugimi cilji (npr. prvobiten stik z naravo, rekreacija...). V vsakem primeru so motivi pri izletništvu, grobo gledano, lahko bistveno širši.

Temeljna razlika med izletništvom in pohodništvom na eni strani ter planinstvom na drugi strani pa korenini v prostorskem vidiku. Izletništvo ima kot najširši pojem glede destinacije najbolj proste roke, pohodništvo je že malce bolj usmerjeno predvsem k naravnemu okolju. Planinstvo pa je vezano izključno na planinski oziroma gorski svet. Planinstvo je namreč dejavnost planincev, ki temelji na planinarjenju. Slednje pa po Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) pomeni »hoditi v hribe«.

»Zato lahko rečemo, da je planinstvo izletniška dejavnost v gorah. Po nastanku je izletništvo prvobitnejše. Ljudje so najprej hodili na izlete iz kraja v kraj. Kasneje se je to izletništvo pričelo usmerjati tudi v gore in nastalo je planinstvo, kot posebna oblika izletniške dejavnosti (Kristan, 1979: 29).« Tako se s prostorskega vidika lahko govori o ravninskih ali planinskih izletih, izletih v gozd, kakšen zanimiv kraj, k morju ali reki. Izlete se lahko ločuje tudi glede na prevozno sredstvo (peš, kolo, smuči, vlak, avto, avtobus) in druge dejavnike.

Glavni cilj planinstva je torej gorski svet. Pri tem stroka razločuje griče, pri katerih gre za vzpetine v nižinskem svetu z relativno višino do približno 50 metrov nad okolico, hribe, ki se v nižinskem oziroma srednjegorskem svetu vzpenjajo do približno 500 metrov relativne višine oziroma do gornje gozdne meje, ter gore, ki praviloma segajo nad gozdno mejo (glej Škerbinek, 1983: 40).

Glavni cilj, čas hoje in način gibanja so torej osnovne točke razlikovanja med obravnavanimi dejavnostmi. Pri izletih, ki so ponavadi časovno krajši (s stališča hoje) ter psihofizično najmanj zahtevni, sta cilj in prevozno sredstvo lahko skorajda karkoli (kraj, hrib, pot, morje, prireditev; peš, kolo, avto, avtobus, vlak). Pohodi so omejeni na hojo in se odvijajo predvsem v naravnem okolju, s stališča hoje so časovno daljši in zato seveda napornejši. Njihov glavni cilj pa je predvsem neka prehojena pot. Popotništvo, mimogrede, se v tem pogledu izraža kot akt popotovanja oziroma premikanja iz kraja v kraj. Prevozna sredstva in ciljni so poljubni, čas trajanja popotovanja pa ponavadi daljši.

Pri planinstvu, ki je omejeno na gorski svet, je ponavadi cilj nek vrh, stena ali kakšen drug cilj v gorskem svetu (koča, jezero). Za premagovanje poti se skorajda izključno uporablja hojo – poleg te še plezanje in turno smučanje –, časovni razpon planinske dejavnosti pa se giblje vse tja od nekaj ur do več dni. V tem primeru se lahko govori tudi o turi, ki je sicer splošen pojem, saj poleg planinskih in plezalnih tur obstajajo tudi npr. smučarske, avtomobilske, kolesarske ture.

2.2. Planinstvo ali gorništvo?

Posebej zanimivo je razmerje med pojmom planinstvo in gorništvo. Tako v monografskih publikacijah kot v samem Planinskem vestniku se namreč že več desetletij vleče nedokončana polemika o ustreznosti pojma planinstvo. Del slovenske gorniške srenje, med njimi tudi Fran Kocbek, Vladimir Škerlak, Tone Stroj in Silvo Kristan, namreč namesto pojma planinstvo kot bolj ustreznega zagovarja pojem gorništvo. Temu stališču se pridružujem, zato v tem diplomskem delu govorim o gorništvu in ne planinstvu.

Izraz planina je v SSKJ opredeljen kot »s travo porasel svet, navadno v gorah, namenjen za pašo; tak svet z bivališči za pastirje in stajami za živino«. Rabljen v množini (planine) pa sicer označuje tudi visoke hribe, zlasti skalnate. Po definiciji v Planinski šoli se s pojmom planina označuje planinski pašnik s pastirskim stanom (Škerbinek, 1983: 42). Od tod tudi številna zemljepisna imena, kot so Planina Razor, Velika planina, Menina planina ali Vrtaška planina, ki tudi dejansko ustrezajo zgornjima definicijama.

V skladu s takšno opredelitvijo so planinci »potemtakem lahko le ljudje, ki živijo in delajo na planini, nikakor pa tisti, ki hodijo v gore zaradi športnih ali razvedrilnih namenov (Kristan, 1993: 9)«. Ob tem Kristan pojasnjuje, da če se oseba, ki se ukvarja s sodstvom, imenuje sodnik, oseba, ki se ukvarja z zdravljenjem, pa zdravnik, »potem je oseba, ki zahaja v gore, lahko le gornik in ne planinec (Kristan, 1993:9)«. Iz tega sledi, da je pravilni izraz za dejavnost, ki se ukvarja z obiskovanjem gorskega sveta, gorništvo in ne planinstvo.

V prid temu stališču govori tudi dejstvo, da se je prvo slovensko društvo na področju gorništva – pobuda za njegovo ustanovitev je bila dana leta 1872, vendar pa društvo ni

doživelo uradnega priznanja – imenovalo gorsko društvo Triglavski prijatelji (Strojin, 1999: 30).

Čeprav so planine v ljudski govorici dotlej, kot smo že omenili, pomenile predvsem planinske pašnike s pastirskimi stani, se je po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva leta 1893 izraz planine začel vedno bolj uporabljati tudi za gore. Zaradi tega v današnjem slovenskem gorniškem izrazoslovju vlada dokajšnja zmeda. Na eni strani obstajajo Planinska zveza Slovenije, planinski vodniki, Planinski vestnik, planinske kočje, poti in društva, na drugi strani pa so Gorska reševalna služba, gorski vodniki, gorski teki in gorski prelazi. Da je bila zavest o tem napačnem poimenovanju ves čas živa, dokazuje tudi dejstvo, da se je Planinski vestnik v letih 1946 in 1947 imenoval Gore in ljudje.

2.3. Mediji

Upoštevalo dejstvo, da je glavni predmet tega diplomskega dela medij – strokovno-informativni mesečnik Planinski vestnik –, je potrebno podati še nekaj nastavkov o medijih. Po SSKJ je revija »periodično izhajajoča publikacija s specializirano vsebino«. Publikacija pa je »knjiga, časopis, tiskano delo, namenjeno javnosti«. Planinski vestnik vsemu temu ustreza. Je javnosti namenjen redno izhajajoči mesečnik, ki se ukvarja s specializirano vsebino – gorništvom. Poleg tega je Planinski vestnik tudi vestnik, ki je po SSKJ »glasilo kake organizacije, ustanove«. V primeru Planinskega vestnika je to Planinska zveza Slovenije.

Bolj relevantna je opredelitev izraza mediji oziroma funkcij, ki jih v družbi opravljajo mediji. To bo pripomoglo k pojasnitvi v uvodu postavljene hipoteze o preživetju Planinskega vestnika s pomočjo uspešnega prilagajanja spremenljivim razmeram skozi čas. Z analizo posameznih letnikov se bo namreč pokazalo, kako je Planinski vestnik izpolnjeval družbene funkcije medijev.

V osnovnem pomenu so množični mediji komunikacijska sredstva, ki omogočajo izmenjavo in posredovanje informacij (SSKJ). Mednje tako sodijo tisk, radio in televizija, poleg teh pa tudi letaki, plakati, film, knjige in sodobnejše oblike prenosa informacij, kot sta npr. teletekst in internet. Množični mediji so seveda ključni element

procesa množičnega komuniciranja, zaradi svojega velikega vpliva in pomena pa jih je mogoče opredeliti in obravnavati z veliko stališč.

V našem primeru so posebej zanimive funkcije množičnih medijev. Slednje so pri različnih komunikologih različno opredeljene – pač glede na različna teoretska izhodišča in cilje. Erjavčeva tako npr. navaja štiri osnovne funkcije množičnih medijev: 1) informacijska ali nadzorna funkcija, ki omogoča seznanjanje občinstva z dogodki; 2) interpretacijska ali korelacijska funkcija, ki omogoča občinstvu, da si oblikuje mnenje; 3) socializacijska funkcija, ki omogoča prenos znanja z ene generacije na drugo; 4) zabavna funkcija, ki omogoča razvedrilo in sprostitev občinstva (Erjavec, 1999: 68).

McQuail v svojem delu *Mass Communication Theory* povzema osnovne funkcije, ki jih imajo mediji za družbo, v petih kategorijah (Mcquail, 1987: 71):

1. informacija – zagotavljanje informacij o dogodkih in razmerah v družbi in po svetu; nakazovanje relacij moči; olajševanje inovacij, prilagajanja in napredka;
2. korelacija – razlaganje, interpretiranje in komentiranje pomena dogodkov in informacij; socializiranje; zagotavljanje podpore uveljavljenim avtoritetam in normam; koordiniranje ločenih aktivnosti; gradnja konsenza; postavljanje reda prioritete in označevanje relativnih statusov;
3. kontinuiranost – izražanje dominantne kulture in prepoznavanje subkultur in novih kulturnih pojavov; ohranjanje skupnostnih vrednot;
4. zabava – zagotavljanje razvedrila in sproščanja, reduciranje družbenih napetosti;
5. mobilizacija – propagiranje družbenih ciljev na področju politike, vojne, gospodarskega razvoja, dela, občasno religije.

Še podrobnejšo tabelo funkcij sodobnih množičnih medijev podaja Vreg v svojem delu *Demokratično komuniciranje*:

1. funkcije, ki so imanentne sodobnim množičnim medijem – informacijska, mnenjska in orientacijska (interpretiranje, komentiranje) ter akcijska (usmerjanje organizirane družbene akcije), pa tudi funkcija podeljevanja statusa in funkcija vsiljevanja družbenih norm;
2. funkcije, ki jih množični mediji opravljajo kot socialne funkcije skupaj z drugimi institucijami v družbi – socializacijska (posredovanje vodilnih medijskih simbolnih vrednot in norm, miselnih in vedenjskih vzorcev), rekreacijska in zabavna (sproščanje napetosti, stresov, olajšanje), interakcijska in

integracijska (razvijanje socialne empatije, identifikacije z drugimi, občutek možnosti pripadnosti, vzpostavljanje stikov);

3. funkcije, ki izhajajo iz človekovih družbenih dejavnosti:

a) politične funkcije – konstituiranje, ohranjanje in krepitev političnega sistema; vzpostavljanje javnosti; funkcija kritike in javnega nadzora vlade, vladajočih, strank in vse ostale elite; politična artikulacijska funkcija (izražanje mnenj, stališč, potreb in interesov); politična korelacijska funkcija (usklajevanje različnih interesov, sporazumevanje, doseganje konsenza); politična socializacijska funkcija (širjenje politične kulture in političnega izobraževanja)

b) ekonomske funkcije – mediji prispevajo k razvoju ekonomskega sistema družbe, saj so neposredno vpleteni v pospeševanje produkcije, prodaje in realiziranja profitov; funkcija kroženja (pospeševanje aktiviranja blagovno-denarnih odnosov in skrajševanje časa krožnega toka, ohranjanje in krepitev proizvodnih odnosov); stabiliziranje in razvijanje ekonomskega sistema;

c) kulturne funkcije – prenos kulturne dediščine oziroma ohranitev in razvoj kulturnih proizvodov sedanjega časa (difuzija dram, plesov, umetnosti, literature, glasbe, komedije, iger ...); funkcija spodbujanja ustvarjalnosti, imaginacije, estetskih potreb, čustvene relaksacije; omogočanje interkulturnega komuniciranja;

d) znanstvene, izobraževalne, športne, verske in druge funkcije, ki še izhajajo iz družbenih dejavnosti (Vreg, 1990: 51-60).

Za tisk, ki je po SSKJ »sredstvo za javnosti namenjeno objavljane sporočil, besedil v tiskani obliki, navadno časopisi, revije«, pa so značilne naslednje razpoznavne lastnosti oziroma prvine: 1) publiciteta – gre za javno objavo, s katero informacije postanejo dosegljive množici bralcev in bralk; 2) periodičnost – pomeni, da časopis izhaja v rednih časovnih presledkih, od enkrat dnevno do enkrat letno; 3) univerzalnost – gre za vsebinsko vsestranskost, raznolikost, saj naj bi časopis zadovoljil potrebe tudi izobrazbeno različno zahtevnega občinstva; 4) aktualnost oziroma ažurnost – časopis naj bi čimprej poročal o novih, za svoje naslovnike pomembnih, zanimivih zadevah (Košir, 1988: 15).

V skladu s temi opredelitvami je Planinski vestnik strokovno-informativna revija. Zanj sta značilna tako publiciteta in periodičnost kot univerzalnost in aktualnost. S stališča funkcij, kot jih navaja Vreg, pa pri PV, poleg sodobnim medijem imanentnih funkcij ter socialnih funkcij, prevladujejo predvsem kulturna, izobraževalna in športna funkcija, pa tudi politična, vsaj s stališča kritike, izražanja mnenj in poudarjanja domoljubnosti.

3. POMEN IN VLOGA GORNIŠTVA NA SLOVENSKEM

V zasnovi diplomskega dela je postavljena osnovna delovna hipoteza, ki izhaja iz misli, da sta na obstoj Planinskega vestnika vplivala navezanost slovenskega naroda na gore oziroma na njihov pomen za nacionalno identiteto ter sposobnost uredništva, da je znalo v različnih razmerah prisluhniti željam in potrebam naslovnikov. Zato v tem poglavju poskušam na kratko najprej prikazati, kakšen je pravi pomen gornišтва nasploh, nato pa še, kar je za hipotezo ključnega pomena, kakšna je dejanska vloga gornišтва oziroma gora v slovenski nacionalni identiteti.

3.1. Pomen gora in gornišтва

Če sem v uvodnem poglavju o osnovnih pojmi izraz gornišтво opredelil predvsem v razmerju do drugih sorodnih izrazov, je zdaj potrebno pogledati še njegov notranji pomen.

O pomenu gornišтва in gora je bilo že veliko zapisanega. Moč je celo reči, da vsak gornik v sebi nosi svojo definicijo pomena gornišтва, pa še ta se s časom, z osebnostnim zorenjem spreminja. Skorajda pri vseh gornikih in avtorjih, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem, pa je ena osnovnih ugotovitev ta, da je gornišťvo več kot samo hoja po gorah ali šport. Poleg športnega in rekreacijskega momenta gornišťvo v svojem najširšem pomenu namreč zajema tudi kulturno in umetnostno ter narodnostno noto. V določenih zadevah posega tudi na področje znanosti. Nekateri o gornišťvu zato govorijo celo kot o vrednoti ali življenjskem stilu.

»Gornišťvo je mešan fenomen, nekateri temu pravijo strukturiran družbeni pojav. Njegov osnovni namen ni tekmovalnost, ki označuje šport in njegovo primerljivost ali

vrednotenje rezultatov, pač pa ponotranjenost in bivanje v gorah (Strojin, 1999: 18).« Pri tem Strojin še dodaja, da gornišтво ni tekmovalna veščina in s tem tudi ne šport. Pač pa je gornišťvo, tako Strojin, vrednota, saj bistvo človekove prostočasne dejavnosti v gorah leži v odnosu do samega sebe.

Strojin še opozori, da je gornišťvo možno obravnavati tudi kot način preživljanja prostega časa, kot nepridobitno dejavnost ali kot posebno kulturo, ki se izraža tako v sami gorniški dejavnosti kot v spremljajočih dejavnostih (fotografiranje, prebiranje gorniške literature). Poudari tudi obravnavanje gornišťva kot oblike doživljanja narave ali kot obliko premagovanja odtujitve od narave, poleg tega pa tudi možnost obravnavanja z vidika športa.

Po eni strani se danes globoka zasidranost gornišťva v slovenski družbi kaže v razširjeni mreži planinskih koč in planinskih društev, povezanih v krovno organizacijo, ter v množičnem organiziranem in neorganiziranem obiskovanju gorskega sveta. Poleg tega pa seveda tudi v vse bolj razvejanem gorskem turizmu in industriji opreme za obiskovanje gora in narave, v uveljavljeni izobraževalno-vzgojni dejavnosti, razvitem vodnišťvu in gorski reševalni službi, bogati gorniški literaturi (tako leposlovni kot strokovni) in drugih zvrsteh umetnosti (zlasti slikarstvo, fotografija, film). Nenazadnje pa tudi v razširjenosti gorskih motivov in simbolov v družbi.

3.2. Gornišťvo in vrednote

Pomembnost gornišťva izvira tudi iz že omenjenega dejstva, da poudarja in ohranja nekatere splošno priznane vrednote. Te so pravzaprav nevidni duh, ki spremljajo celotno gorniško udejstvovanje. Če se samo gornišťvo pojmuje kot nekakšno vrednoto, je lažje razumeti tudi razpredenost gornišťva in gorskega sveta v družbeni strukturi.

Gorniške vrednote so s svojim postopnim razvojem in uveljavljanjem pripomogle k oblikovanju gorniške etike, ki jo povzema tudi Častni kodeks slovenskih planincev. Ta je bil sprejet leta 1974, nato pa leta 1994 dopolnjen (glej Strojin, 1995: 90-99). Kot sam določa v svojih temeljnih določbah, častni kodeks »vsebuje ustaljene običaje in navade, po katerih se ravna slovensko planinstvo in označujejo lik slovenskega planinca«. Vrednote, ki jih podaja, je mogoče povzeti v naslednji okvirni seznam:

- humanost in enakopravnost – nesebično in požrtvovalno tovarištvo, spoštovanje šibkejših in starejših, bratsko sožitje med ljudmi;
- domoljubnost (ljubezen do domovine);
- varstvo narave in okolja (ljubezen do narave in gora);
- odgovornost – do narave, tovarišev oziroma gornikov, organizacije, gorniške infrastrukture;
- obzirnost in zmernost (skromnost);
- prostovoljnost in nepridobitnost;
- sloga in strpnost – socialna, narodnostna, rasna ali kakršnakoli druga.

Ta kratek pregled vrednot, ki se nahajajo v slovenskem gorniškem častnem kodeksu, kaže, da gornišstvo zagovarja praktično temeljne vrednote sodobne človeške družbe. Zato se lahko tudi gornišstvo samo obravnava kot vrednoto (o tem tudi Stroj in drugi avtorji).

3.3. Primerjava z ostalimi športnimi dejavnostmi

O pomenu gornišstva zgovorno govorijo tudi statistični podatki, zlasti tisti, ki omogočajo primerjavo gornišstva z ostalimi športnimi dejavnostmi. Po raziskavi Slovenskega javnega mnenja, izvedeni leta 1996, se je s planinarjenjem neorganizirano ukvarjalo 10,5 odstotka, organizirano 1,3 odstotka, tako organizirano kot neorganizirano prav tako 1,3 odstotka. Z alpinizmom se je neorganizirano ukvarjalo 0,2 odstotka anketiranih, organizirano 0,3 odstotka, oboje pa 0,1 odstotka.

Z občutno širšim področjem športnega oz. rekreativnega udejstvovanja, to je s hojo, izleti in sprehodi, se je na neorganizirani ravni ukvarjalo 25,7 odstotka anketiranih, na organizirani 0,9 odstotka, na obeh pa 1,2 odstotka (glej Toš, 1999: 653-655).

Poudariti je tudi treba, da je kar 50,5 odstotka anketiranih izjavilo, da se ne ukvarjajo s športom ali rekreacijo. Med skupno 50 navedenimi aktivnostmi so se na neorganizirani ravni poleg hoje, izletov in sprehodov bolje kot planinarjenje odrezali plavanje (21,1 odstotka), kolesarstvo (18,2 odstotka) in alpsko smučanje (14,6 odstotka). Na organizirani ravni sta na prvem mestu nogomet in odbojka (2,9 odstotka), sledijo pa košarka in aerobika (2,1 odstotka) ter vadba na trenažerjih (1,7 odstotka) in ples (1,6 odstotka).

Zgovoren je tudi podatek, da je na lestvici od 1 do 10, kjer 1 pomeni, da nič ne prispeva, 10 pa, da veliko prispeva, kar 45 odstotkov Slovencev menilo, da šport veliko prispeva k ugledu Slovenije v svetu (ocena 10). Če se med tistimi, ki menijo, da šport prispeva k ugledu Slovenije, šteje vse, ki so se odločili za oceno 6 ali več, potem jih je v pomen športa za ugled Slovenije prepričanih več kot 85 odstotkov (Toš, 1999: 670).

S to temo se ukvarja tudi izredna profesorica z ljubljanske fakultete za šport Mojca Doupona Topič, ki je v letih 2003 in 2004 sodelovala v raziskavi o vlogi športa v narodni identiteti Slovencev. Po njenih besedah mlade države, med katerimi je tudi Slovenija, nacionalno identiteto gradijo prek športa. Prav tako tudi ona potrjuje, »da so med dogodki, ki prispevajo k prepoznavnosti Slovenije, ljudje najbolj ponosni prav na športne dogodke (glej SP, Delo, 24. aprila 2004: str. 27)«. Glede na to, da se gornišтво deloma uvršča tudi na področje športa, so te ugotovitve relevantne tudi za pojasnilo pomembnosti vrhunskih alpinističnih dosežkov.

O mestu, ki ga ima gornišťvo v družbi, govorijo tudi podatki o članstvu v krovni planinski organizaciji. Število članov se je gibalo takole (številke so zaokrožene):

1893 – 225 članov	1955 – 34.600 članov
1895 – 394 članov	1961 – 55.000 članov
1900 – 1300 članov	1973 – 80.000 članov
1905 – 2500 članov	1978 – 93.000 članov
1913 – 3400 članov	1983 – 104.000 članov
1923 – 6000 članov	1989 – 114.000 članov
1930 – 11.000 članov	1991 – 96.600 članov
1935 – 10.000 članov	1995 – 85.300 članov
1940 – 11.200 članov	2000 – 73.900 članov
1946 – 9000 članov	2003 – 60.400 članov

(viri: Kristan, 1993: 23-25; OPZS, 2003: 1.29, št.12, str. UO-35; OPZS, 2004, 1.30, posebna številka, str. 41; Planinski zbornik, 2003, str. 56-57; PV 1991: str.150-151).

Te številke kažejo na množičnost krovne gorniške organizacije, ki se sicer v zadnjih letih zaradi različnih razlogov sooča z močnim usihanjem članstva. To je po svoje zanimivo, saj obisk gora narašča. Po ocenah PZS letno slovenske gore namreč obiše kar tri milijone obiskovalcev. Pomenljivo sliko pa pokažejo tudi primerjave z drugimi športnimi dejavnostmi. Po Kristanu, ki se naslanja na Statistični letopis RS za leto 1988, je bilo stanje registriranega članstva po nekaterih športnih zvrsteh v Sloveniji takšno (Kristan, 1993: 40-41):

Gorništvo	102.000	Taborništvo	13.700
Društvo Partizan	55.700	Smučanje	9700
Strelstvo	16.000	Nogomet	7700

Tudi ti podatki kažejo na poseben položaj gorništva v primerjavi z ostalimi športnimi zvrstmi.

3.4. Pomen gora v nacionalni identiteti

V nacionalni identiteti ima poleg skupnega jezika, etničnega izvora, kulture in zgodovine pomembno vlogo tudi zavest o skupnem teritoriju. Ta je v primeru slovenstva zaznamovan z gorskim svetom. Slovenija je namreč izrazito alpska dežela z visokimi gorami, z alpskimi dolinami in jezeri ledeniškega izvora ter z alpsko kulturo. Del te kulture je tudi razvito gorništvo, zato je slednje integralen del nacionalne identitete.

Triglav in slovenske gore imajo nedvomno vlogo nacionalne mitologije oziroma ideologije, in sicer ne le kot negativno označenih družbenih vzvodov, temveč kot del nacionalno povezovalnih vzvodov, ki na stičišču med romanskimi, germanskimi in slovanskimi tradicijami predstavljajo rdečo nit slovenskega kolektivnega spomina (glej Šaver, 2004: 227).

Vpletenost gora v nacionalno identiteto se nazorno kaže v številnih zunanjih znakih. Pri tem ima pomembno vlogo zlasti najvišji slovenski vrh Triglav (2864 metrov), ki je eden osnovnih simbolov slovenstva. Tako ima svoje mesto na slovenski državni zastavi in na grbu (6. člen Ustave RS), po njem se imenuje največja slovenska zavarovalnica, med drugo svetovno vojno je bil simbol Osvobodilne fronte (OF), ime Triglav so si naredila številna kulturna in športna društva, njegov lik je zašel tudi med živilske izdelke. Poleg tega je Triglav skupaj z ostalimi gorami eden glavnih turističnih simbolov Slovenije.

Po Šaverjevih ugotovitvah je Triglav najprej nastopal kot objekt narodnega boja med slovenskim in nemškim narodom, kasneje so gore »odigrale pomembno vlogo v oblikovanju slovenske popularne kulture med obema svetovnima vojnoma, za časa jugoslovanskih integracij pa so rodile novo dimenzijo, v kateri nič več niso utelešale narodnega ali kulturnega boja za domačo grudo oziroma »dominion« na planinski domačiji, temveč so predstavljale simbolno zatočišče in mitološko zakladnico edinih

alpskih Slovanov - izhodišče, na katerem se je v polpretekli zgodovini razcvetel tako konstrukt smučarskih Janezov kot glasbenih Avsenikov (Šaver, 2004: 228)«.

Tako je mogoče govoriti celo o nekakšni alpski kulturi slovenstva. Šaver ugotavlja, da je takšno kulturo in kulturni pomen Triglava v kronološkem prerezu nedvomno potrebno brati najprej kot nacionalno konstitutivni dejstvi, ki simbolizirata slovenstvo in njegov obstoj v zgodovini evropskega nasilja. V objemu prehodnih evropskih integracij se je narodna identiteta, poudarja Šaver, tako ohranila zgolj z domišljenimi in kompleksnimi obrambnimi mehanizmi, kakršne uteleša in simbolizira tudi boj za Triglav.

3.4.1. Narodnostni boj v gorah ob koncu 19. stoletja

»Biti član SPD je na prelomu iz devetnajstega v dvajseto stoletje pomenilo bolj odnos do domovine in slovenstva kot pa do narave in gora. Gorništvo je pomenilo druženje, zbiranje ljudi z narodno zavednimi cilji. Bilo je prebujenje narodne zavesti. Da si je slovenski narod za to manifestacijo izbral ravno gore, ni bil odločilne zgolj teren, temveč dejstvo, da je domovina spoznavna šele v naravi, posebej v gorah, ki odpirajo domača obzorja (Strojin, 1999: 13).«

Tako Strojin jasno pokaže na nacionalni značaj prvih vzgibov gorništva na Slovenskem. Podobno tudi Kristan: »Začetni zagon gorniškega delovanja na Slovenskem pripisujemo narodnostnim pobudam. Sprva je bilo gorništvo bolj narodnostno gibanje kot pa razvedrilno ali športno delovanje (Kristan, 1993: 25).« Okoliščine, v katerih je vzknilo organizirano, narodnostno nabito slovensko gorništvo, so nastopile v zadnjih desetletjih 19. stoletja, ko so se slovenske dežele nahajale pod okriljem avstro-ogrske monarhije. Ta je bila v zadnjih desetletjih 19. stoletja vedno bolj v znamenju naraščajočega avstrijskega oziroma nemškega nacionalizma, usmerjenega zlasti na slovanske dežele v okviru Avstro-Ogrske. Tako so bile tudi slovenske dežele, ki so bile sestavni del nemških imperialističnih teženj, priča vedno večjim germanizacijskim pritiskom. Ti so se kazali predvsem v političnih bojih okrog volitev ter v zapostavljanju slovenskega jezika in kulture. Glavni nosilec nemških teženj po ponemčevanju je bil absolutno najmočnejši nemški kapital.

Tudi zato so se med Slovenci močno okrepile zahteve po enakopravnosti slovenskega jezika na vseh področjih javnega življenja in po uveljavljanju slovenske kulture. Pojavile so se zahteve po združenosti Sloveniji in drugih narodnostnih pravicah, socialnih reformah. Poleg tega se je kljub močnemu nemškemu nacionalizmu, ki je letel na krilih velike kapitalne moči, postopoma začelo krepiti tudi slovensko gospodarstvo. Z rastjo mest se je povečevala tudi moč slovenske posvetne inteligence, z vse bolj številnimi društvi in organizacijami sta se vedno bolj razvijala tudi slovenska kultura in športno udejstvovanje. Razbohotilo se je tudi slovensko časopisje, na višjo kakovostno stopnjo sta stopili umetnost in znanost (glej Zgodovina Slovencev, 1979: 527-593).

Boj med močnim nemškim nacionalizmom in vedno bolj prebujajočim se slovenskim nacionalizmom je odmeval tudi v gorskem svetu. Leta 1874 je v duhu vse večje avstrijsko-nemške politične povezanosti prišlo do združitve nemške in avstrijske gorniške organizacije v t.i. Nemško-avstrijsko planinsko društvo (DÖAV – Deutscher und Österreichischer Alpenverein). To je ob podpori pronemških oblasti kmalu postalo vodilna gorniška organizacija na slovenskih tleh. DÖAV je imel pet sekcij – kranjsko, mariborsko, celjsko, beljaško, tržaško, v katerih so po Kristanu delovali na Slovenskem živeči Nemci in slovenski odpadniki.

Poleg Nemško-avstrijskega planinskega društva je na Slovenskem deloval tudi Avstrijski turistovski klub (ÖTC – Österreichischer Touristen Club), ki je bil ustanovljen leta 1869 na Dunaju in sprva, tako Strojina, ni kazal narodnostne nestrpnosti do Slovencev (glej Strojina, 1970: 28). Obe omenjeni organizaciji sta bili v slovenskih gorah zelo dejavni, tako da sta kmalu uredili vrsto gorskih poti in zavetišč, vendar z nemškimi napisi in kačipotmi. Kot navaja Strojina, naslanjajoč se na Janka Mlakarja (glej Strojina, 1970: 27), je bil osnovni namen DÖAV v Sloveniji ponemčevanje in izgradnja nemškega mostu k Jadranskemu morju.

Slovenci v tistem času še niso imeli svoje gorniške organizacije. Prvo pobudo za ustanovitev slovenske planinske organizacije je sicer že leta 1872 podal Ivan Žan iz Srednje vasi v Bohinju. Tudi uradno je namreč želel ustanoviti sicer neformalno že delujoče gorsko društvo »Triglavski prijatelji«, ki si je naložilo skrb za t.i. »Triglavski tempelj« - zavetišče na Prodirih, prvo planinsko postojanko pod Triglavom (kasneje to zavetišče odkupi in obnovi DÖAV). »Društvo je bilo narodnostno usmerjeno in v njem

so delovali samo Slovenci (Kristan, 1993: 26).« Vendar je tedanja pronemško usmerjena oblast preprečila ustanovitev društva.

Po večletnih neuspešnih poskusih so nato odločilno pobudo za ustanovitev slovenskega planinskega društva leta 1892 dali »piparji«, družba navdušenih mladih planincev, ki jo je vodil »nadpipar« Jožef Hauptman. Leto kasneje, natančneje 27. februarja 1893 je tako bil v Ljubljani ustanovni občni zbor Slovenskega planinskega društva (SPD). Za predsednika je bil izvoljen dr. Fran Orožen, eden glavnih namenov ustanovitve pa je bila

Kljub odporu nemških gorniških organizacij so kmalu po vsej Sloveniji začeli ustanavljati podružnice (leta 1893 ljubljanska, kamniška in savinjska, leta 1895 radovljiška ...), tako da je leta 1914 SPD imelo že 26 podružnic s 3337 člani. Vsepovsod po slovenskih gorah so postavljali kočice (leta 1894 na Črni prsti in Molički planini ...) in markirali planinske pote. Leta 1895 je začel izhajati tudi Planinski vestnik, istega leta Jakob Aljaž kupi vrh Triglava in na njem postavi stolp.

S slovenskimi napisi, kačipotmi, potmi, vpisnimi knjigami, kočami, gorniškimi dosežki in drugim se je slovenski narodnostni boj preselil tudi v gore. Trajal je vse do prve svetovne vojne.

4. OSNOVNE LASTNOSTI PLANINSKEGA VESTNIKA

4.1. Opredelitev Planinskega vestnika

Planinski vestnik (PV) velja za najstarejšo še izhajajočo slovensko revijo, saj s krajšimi prekinitvami med obema svetovnima vojnama izhaja že vse od leta 1895. V letu 2005 bo PV tako obeležil že 110-letnico svojega izhajanja. Že od vsega začetka PV izhaja kot mesečnik, glede na njegovo vsebino pa gre za strokovno-leposlovno-informativno revijo s pretežno gorniško tematiko.

4.2. Podatki o izhajanju in urednikih

Prva številka PV je izšla 8. februarja 1895, in sicer kot glasilo Slovenskega planinskega društva v Ljubljani. Nato je redno izhajala do leta 1914, ko se je začela prva svetovna

vojna. Skupno je v tem obdobju torej izšlo 20 letnikov. Nato je PV znova začel izhajati leta 1921. Do leta 1940 se je tako zvrstilo novih 20 letnikov. V letih od 1941 do 1944 so izšli štirje letniki v zelo skrčenem obsegu, leta 1945 pa enoten letnik z naslovom Planinski zbornik (o tem tudi Bajec, 1973: 74). Naslednji leti, 1946 in 1947, je revija izhajala z imenom Gore in ljudje, po tem pa ponovno kot Planinski vestnik. Pod tem imenom neprekinjeno izhaja še danes. Poleg tega je izšla tudi prehodna številka za obdobje od 1915 do 1919, za leti 1893 in 1894 pa sta izšli posebni letni poročili (Šlebinger, 1937: 34).

Zgodbo okrog preimenovanja revije v letih po drugi svetovni vojni nazorno pojasnjuje Lovšin. »Planinski zbornik za leto 1945 štejemo med uspele knjige – spomenike, ki oznanjajo novo dobo na polju planinske literature. Zbornik je izšel kot 46. letnik PV. Na I. redni skupščini Planinskega društva Slovenije 24. februarja 1946 je bilo sklenjeno preimenovati društveno glasilo. Literarno-znanstveni odsek je predlagal ime »Triglav« in utemeljeval svoj predlog s tem, da je 50-letnica društvenega glasila mejnik nove dobe, da naziv »Vestnik« ni primeren, ker je društvena publikacija glasilo. Ime »Triglav« pa je utemeljeno, ker označuje simboliko, izraženo v osvobodilnem gibanju. Očitno so temu predlogu kumovala politična gledišča. Čeprav je skupščina soglasno (!) sklenila, da je naziv društvenega glasila PDS od leta 1946 dalje »Triglav«, se PV ni nikoli tako imenoval, pač pa je dobil novo ime »Gore in ljudje«. Ne za dolgo! Za dve leti, in čeprav je uprava revije že razposlala tiskano vabilo na naročilo revije »Gore in ljudje« za tretje leto, se je pojavilo namesto dosedanjega imena s prvo številko 1949. leta staro ime »Planinski vestnik«, sicer še kot glasilo odbora za planinstvo in alpinistiko FZS (Fizkulture zveze Slovenije), vendar že skupna 5-7 številka PV pokaže na notranji strani na reorganizacijo v planinstvu. Planinski Vestnik je od tedaj glasilo Planinske zveze Slovenije (Lovšin, 1967: 113).«

Mesto urednika revije je prvi prevzel profesor Anton Mikuš. Kot urednik je vztrajal vse do leta 1908. Za njim je prišel dr. Josip Tominšek, ki je PV urejal vse do leta 1941. Nasledil ga je dr. Arnošt Brilej, ki je urejal PV od leta 1941 do 1949. Sledil je profesor Tine Orel, ki je osrednjo slovensko gorniško publikacijo vodil do leta 1979. Za njim so prišli najprej profesor Marijan Krišelj, ki je revijo urejal do leta 1985, za njim je za eno leto (1986) uredniško mesto prevzel Milan Cilenšek, nato pa je nastopil Marjan

Raztresen, ki je PV vodil do sredine leta 2001. Nasledil ga je sedanji odgovorni urednik Vladimir Habjan.

4.3. Število naročnikov

Kljub svoji stoletni tradiciji PV nikoli ni imel visokega števila naročnikov. Pravzaprav je to bila vedno njegova šibka točka. Tudi zato se je ves čas soočal s finančnimi težavami, ki so izhajale iz majhnega števila naročnikov, neplačevanja članarine in v določeni meri majhnih oglaševalskih prihodkov.

V prvih letih izhajanja so PV brezplačno prejeli vsi člani SPD, ki so naročnino na PV poravnali že v okviru članarine za članstvo v gorniški organizaciji oziroma so to zanje storile podružnice SPD, katerih člani so bili (glej npr. Lovšin, 1967: 109). Tako je mogoče v prvih letih število naročnikov PV primerjati s številom članov SPD. Slednja je npr. leta 1913, po nenehni rasti vse od ustanovitve naprej, štela okrog 3400 članov. Upoštevajoč zgoraj omenjeno dejstvo se lahko približno v ta okvir umesti tudi število naročnikov revije.

Iz obdobja po prvi svetovni vojni pa so že na voljo točnejši podatki o številu naročnikov. PV, ki je znova redno začel izhajati leta 1921, je tako leta 1922 imel 854 naročnikov (Mlakar, 1953: 487). Do leta 1927 se je število naročnikov povzpelo na 1409 (Mlakar, 1953: 580), leta 1935 že na 2418 (Lavrič, 2003: 57). Do leta 1940 se je število naročnikov nato spustilo na 2106 (Lavrič, 2003: 57). Po drugi svetovni vojni oziroma leta 1947 je PV imel okrog 2200 naročnikov (PV, 1948: 58). Nekaj let kasneje, natančneje leta 1952, je PV imel 2652 naročnikov (PV, 1953: 561a), leto kasneje pa se je PV, po najuspešnejši akciji pridobivanja novih naročnikov v svoji zgodovini, lahko pohvalil s 5180 naročniki (PV, 1954). Do leta 1955 se je število naročnikov PV povzpelo do 5682 (PV, 1956), leta 1962 je imel 5562 naročnikov (PV, 1963), leta 1965 pa 5795 naročnikov (PV, 1967). Do leta 1978 se število naročnikov ni občutno spremenilo, saj je PV takrat imel 5662 naročnikov (PV, 1979).

Za obdobje naslednjih dveh desetletij sem v samem PV uspel najti le nekaj ne najbolj podrobnih podatkov o številu naročnikov. Tako je uredništvo leta 1990, ko je bilo v krovno gorniško organizacijo na slovenskih tleh včlanjenih več kot 100.000 ljudi, med drugim zapisalo, da ima PV le okrog 5000 naročnikov (PV, 1990: 548). Strojnik pa piše

(glej Lavrič, 2003:76), da je PV v 80. letih zaradi finančnih težav upadlo na 4500 naročnikov. S tem lahko ocenimo, da se je število naročnikov v 80. letih bolj ali manj gibalo okrog tega števila, v zadnjem desetletju pa je nato začelo počasi usihati. Leta 2001 je PV namreč imel le še okrog 4100 naročnikov. Dve leti kasneje so se razmere vendarle nekoliko izboljšale, saj je PV leta 2003 imel okrog 4400 (Uredništvo PV).

4.4. Večje preнове PV

Osrednja slovenska gorniška revija je skozi svojo dolgo zgodovino doživela tudi nekaj večjih prenov, tako vsebinskih kot oblikovnih, katerih osnovni cilj je bilo povečati vsebinsko in estetsko kakovost revije ter pridobiti večje število naročnikov. Seveda drži, da je vsak letnik PV prinesel kakšno grafično ali vsebinsko spremembo, kar pa je značilno za razvoj vsakršne revije. Takšne spremembe so običajne in pričakovane.

V tem duhu so potekale, zlasti v povojnem obdobju, tudi posamezne ankete, vodeni razgovori in okrogle mize, katerih osnovni cilj je bil izboljšati vsebino in obliko revije (glej Habjan, 2001b: 466). Sem se lahko šteje tudi vse tiste spremembe, ki jih prinesejo dejavniki, kot so razvoj tehnologije, družbeni razvoj ali višji življenjski standard – pojav fotografij, pojav barvnih fotografij, boljši papir, večji obseg revije, sprememba razmerij med vsebinskimi sklopi ipd.

Pomembnejše so prave, jasno začrtane in zahtevane preнове, ki prinašajo bolj ali manj docela nov pristop k reviji. Med takšnimi večjimi prenovami v zgodovini PV, kot jih navaja sedanji urednik PV Vladimir Habjan, so naslednje (glej Habjan, 2001b: 466):

1. prenova leta 1909 – pobudnik zanjo je bil takratni novi urednik Josip Tominšek, šlo je pa predvsem za prenovo v smeri lepše oblike, boljšega papirja, ovitka in več ilustracij;
2. prenova leta 1933 – pobudniki zanjo so bili skalaši, ki so v času Tominškovega urednikovanja uveljavili svoje zahteve po bolj zanimivi vsebini in več slikah;
3. prenova leta 1986 – takratni Glavni odbor PZS je sprejel dokument z naslovom *Temeljna vsebinska zasnova Planinskega vestnika*, ki je načeloma veljala vse do zadnje preнове.

K tem trem velja dodati vsaj še eno, pogojno dve:

4. (prenova) leta 1948 – pravzaprav ne gre toliko za prenovu, temveč za ponovno uveljavitev izvirnega imena PV, ki je v letih po drugi svetovni vojni nosil kar nekaj imen;
5. prenova leta 2002 – izvedena je bila z izvolitvijo novega uredništva in novega urednika Vladimirja Habjana, prinesla pa je tako grafično in vsebinsko kot marketinško preoblikovanje revije.

Da leta 1948 ni šlo za pravo prenovu, potrjujejo tudi naslednje besede, ki jih je ob vrnitvi k staremu imenu PV izrekel tedanji urednik Brilej. Te namreč kažejo na nadaljevanje dotedanje vsebinske zasnove revije. »Tovarišem naročnikom! Uredništvo bo skrbelo tudi v bodoče, da se bodo vrstili v listu članki in dopisi idejnega, beletrističnega in potopisnega značaja /.../ (Lovšin, 1967: 113).«

Osnovni razlog za zadnjo prenovu revije pa je bil v tem, da ta ni več uspevala pridobivati novih naročnikov oziroma jih je celo izgubljala. »V poplavi slovenskega revialnega tiska, ki vabi s svojo zanimivo vsebino in privlačno podobo, je Planinski vestnik nekako zaspal. Novih bralcev ni privabljal, starih naročnikov pa je bilo vedno manj (Habjan, 2001b: 466).« Upravni odbor PZS je tako leta 2001 prejel dokument z naslovom *Načrt prenove Planinskega vestnika – glasila Planinske zveze Slovenije*, ki ga je pripravilo novoizvoljeno uredništvo.

Novo uredništvo je v svojem načrtu prenove ocenilo, da so v ciljni publiku Planinskega vestnika »vsi tisti, ki občasno preživijo del prostega časa v gorah ali jih zanima gorski svet. Takih Slovencev pa je precej več, kot je sedanja naklada Planinskega vestnika. Revijo moramo torej narediti takšno, da se bodo ljudje nanjo prostovoljno naročali, ker jih bo zanimala (Habjan, 2001b: 466)«.

Glede ciljnega kroga bralcev je novo uredništvo ob svojem nastopu še dejalo: »Planinski vestnik je namenjen gornikom, ki se ne ustrašijo nobene poti niti brezpotij domačih in tujih gora, planincem, ki hodijo po markiranih poteh, mladim družinam, ki želijo svoje najmlajše popeljati v naravo, upokojencem, ki želijo obilico časa porabiti v naravi, turnim smučarjem, ki uživajo v gorah pozimi, alpinistom, ki plezajo v domačih in tujih stenah, skratka vsem, ki se aktivno in odgovorno udeležujejo v naravi in gorskem svetu (PV, 2001: 560).«

4.5. Obseg PV

Število strani PV je v njegovi zgodovini dokaj nihalo. Številke prvega leta so izhajale na 16 straneh, nato pa je do druge svetovne vojne glede na dokaj viharne razmere močno nihalo.

Po drugi svetovni vojni se je obseg PV povečal, kljub temu pa so obstajala nihanja. Leta 1948 je revija imela 64 strani, leta 1956 je številka PV obsegala 48 strani, leta 1967 in 1988 prav toliko. Dosegla je tudi 76 strani na številko. Nato se je število strani začelo zmanjševati, do enega večjih preskokov pa je nato prišlo še leta 2002, ko se je število strani po prihodu novega uredništva s prejšnjih 48 zvišalo na 64 strani.

»Že takoj na začetku je uredništvo spoznalo, da sedanji obseg revije (štiri tiskarske pole, tj. 48 strani) ne zadošča za gradivo, ki ga imamo na razpolago. Obseg Planinskega vestnika je sicer skozi zgodovino izhajanja zelo nihalo, večinoma je bi odvisen od finančnih sredstev. V svojih prvih letih je bil dokaj skromen, po drugi vojni pa je naraščal (nihal je med 48, 56, 64 in celo 76 stranmi na številko, letni obseg pa do 750 strani) (Habjan, 2001b: 466).«

4.6. Splošna kazala in digitalizacija Planinskega vestnika

Osrednje društvo SPD je leta 1940 objavilo Splošno kazalo za 40 letnikov Planinskega vestnika, ki ga je uredil Josip Wester. Tudi Splošno kazalo za peto desetletje PV, ki ga je PZS izdala leta 1951, je uredil Wester. Naslednji dve splošni kazali, za šesto in sedmo desetletje PV, ki sta izšli leta 1961 oziroma 1972, pa je uredil Vilko Mazi. V sedanjem uredništvu obstaja želja tudi po izdelavi splošnega kazala PV za obdobje od leta 1971 do 2000, razmišljajo pa tudi o kazalu vseh stotih letnikov PV in digitalizaciji vseh letnikov. Predvsem slednja projekta sta zaradi pomanjkanja finančnih sredstev zaenkrat neizvedljiva. Leta 2001 je PV sicer doživel tudi rojstvo svoje spletne strani, takrat še v okviru spletnih strani PZS.

4.7. Pravilnik o izdajanju in urejanju PV

Novembra 2003 je Upravni odbor PZS sprejel tudi Pravilnik o izdajanju in urejanju glasila Planinski vestnik (Obvestila PZS; 29. letnik/številka 12, stran UO-31-33). S

pravilnikom PZS kot ustanovitelj/naročnik določa način urejanja in izdajanja PV, obveznosti, ki izhajajo iz zakona o medijih, vlogo in naloge uredniškega odbora, postopek imenovanja in odgovornosti odgovornega urednika ter vire in način financiranja.

Poleg tega opredeljuje PV kot kulturno, strokovno in znanstveno glasilo PZS, ki izhaja praviloma enkrat mesečno, razen v juliju in avgustu, ko izide skupna dvojna številka. Njegova programska zasnova, kot določa pravilnik, »obravnava praktična in teoretična vprašanja planinstva in alpinizma, zadovoljuje literarne potrebe, nadaljuje izročilo slovenskega planinstva in prinaša planinske novice v ustreznih rubrikah«. Prav tako pravilnik določa, da je PV javno glasilo, da izhaja v slovenskem jeziku in je vpisano v razvid medijev pri pristojnem ministrstvu.

4.8. Finančni vidik PV

Financiranje PV je bilo skozi vso njegovo zgodovino tesno vezano na krovno gorniško organizacijo, kar je seveda dokaj razumljivo, saj je bil ves čas glasilo te organizacije. Sedanji urednik revije Vladimir Habjan je ob nastopu s svojim delom tako ugotavljal: »V zgodovini izhajanja je bil Planinski vestnik v prodaji le neko (ne prav dolgo) obdobje, in sicer v knjigarni Konzorcij. Od začetkov izhajanja (1895) pa do leta 1914 je bil Planinski vestnik vezan na članarino SPD, od leta 1921 (vmes ni izhajal) do današnjih dni pa se financira izključno z naročniki (z izjemo manjšega števila naročnin, ki so vključene v članarino A in D, kar velja od leta 2001) (Habjan, 2001a: 419).«

Prvi načrti glede finančne strani PV so bili dokaj smeli. Tako so društveniki na drugem rednem občnem zboru SPD, kot pravi leta 1895 objavljeno poročilo, med drugim dejali:

»Planinski Vestnik« ne bode potreboval veliko podpore od društva. Polovico stroškov bodo pokrili inserati, vsaj četrtino naročniki, in le ostale bode založilo društvo. Odpadejo pa vsled tega stroški za različne tiskovine, za ketere je društvo doslej precej izdajalo. Rodoljubni pisatelji pa bodo podpirali list brezplačno s svojimi proizvodi. S tem je storilo društvo izdaten korak naprej (PV, 1895: 28).«

Vendar pa izdajanje mesečnika ni bilo majhen zalogaj za krovno gorniško organizacijo. Tako so se že pred prvo svetovno vojno pojavile prve težave, ki so izhajale iz takšne oblike financiranja revije. O tem priča tudi razprava o PV na občnem zboru gorniške

organizacije leta 1906. Pokazalo se je, da podružnice ne plačujejo dogovorjene članarine za PV in da slednji zaradi tega prihaja v krizo (Mlakar, 1953: 297). Podobne težave so se odvijale skozi vso zgodovino PV.

Prav v zvezi s finančnimi težavami PV, ki ga avtorji niso nikoli urejali poklicno, pa se je pokazal eden ključnih razlogov za preživetje PV – tesen stik revije oziroma uredništva s svojimi naslovniki. »Kljub tej hudi oviri, ki se nam je zdela nekaj časa že skoraj nepremagljiva, gremo v novo leto s prepričanjem, da bomo glasilo izdajali v dosedanjem obsegu in vsaj pri dosedanji kvaliteti. To prepričanje nam potrjuje tudi dejstvo, da so tisoči naših naročnikov razumeli našo stisko v l. 1966 in nas podprli s prostovoljnim dodatkom na naročnino, nekatera društva pa so se čutila dolžna, da za planinsko glasilo globlje posežejo v svoje ne ravno bogate blagajne. V tem odzivu planinske javnosti je močan vir optimizma za uredniški odbor, pa tudi pomembno bodrilo za vso planinsko organizacijo (PV, 1967: 1-2).« Za PV so tako značilni odstopanje avtorskih honorarjev v korist PV, objave kritičnih mnenj ob odjavi PV ali pohvalah, izredni prispevki naročnikov in društev za PV (donacije).

Sama prodaja in promocija PV ni nikoli bila potekala po klasičnih komercialnih poteh. Slonela je na povezanosti s PZS in društvi. Tako je v reviji večkrat zaslediti pozive k promociji in naročnini, v katerih se uredništvo naslanja predvsem na svoje zveste naslovnike.

»Vse čas. društvénike uljudno prosimo, naj blagovoljno skrbé za to, da dobode »Plan. Vestnik« kar največ mogoče naročnikov. Zlasti bi bilo žéleti, da si ga omisljijo vsa bralna društva, čitalnice, gostilnice, kavarne in kopališča. Radi bi tudi, da bi nam čast. Člani pošiljali zanimive dopise, če tudi kratke, o turistiké in raznih popotnih in prometnih razmerah po svojih krajih. Kolikor več bode imel list naročnikov in dopisovalcev, toliko lepši in zanimivejši bode in toliko laže in uspešneje bode opravljal svojo nalogo v čast in korist domovini slovenski (PV, 1895).«

Skoraj sto let kasneje se uredništvo na svoje bralce in naročnike obrača s podobnimi željami (glej npr. PV, 1988: 240). Poziva in prosi jih, naj pripomorejo k povečanju števila naročnikov, naj tudi sami kaj napišejo in naj svoje pripombe glede vsebine pošljejo uredništvu, da bi lahko revijo še bolj približali naslovnikom.

Tudi sedanje uredništvo je ob prevzemu revije med pomembnejše naloge postavilo nujno povečanje števila naročnikov in bralcev. V ta namen so grafično preoblikovali revijo, jo začeli prodajati v prosti prodaji in jo bolj promovirati. Pri tem so, tako kot njihovi predhodniki, zaprosili za pomoč tudi obstoječe naročnike in planinska društva. Poleg tega je novo uredništvo vsebinsko prenovilo revijo in postavilo spletno stran PV.

Današnje finančne značilnosti PV so podrobneje opisane tudi v pravilnika o izdajanju in urejanju PV (OPZS, 1.29, št.12, str. UO-31-33). V skladu s 15. členom tega pravilnika zagotavlja materialne in druge pogoje za redno izdajanje PV Upravni odbor PZS, in sicer v skladu z letnim programom in finančnim načrtom dela, ki ga upravnemu odboru predloži uredniški odbor. Naslednji, 16. člen pravilnika, določa, da se PV financira iz naročnine, redne prodaje posameznih izvodov, prodaje oglasnega prostora in članarine PZS. Poleg tega se glasilo sofinancira tudi iz sredstev državnih organov, sponzorjev in donatorjev.

5. ANALIZA POSAMEZNIH LETNIKOV

V tem poglavju sledi pregled oziroma analiza v uvodu omenjenih sedmih letnikov PV, ki se časovno raztezajo od prvega do predlanskega letnika. Pri vsakem letniku je uvodoma navedenih nekaj splošnih podatkov iz slovenske in goriške zgodovine, poleg tega pa tudi iz zgodovine PV. Nato sledi kratek pregled posameznega letnika glede na vsebino člankov.

Velik del pregleda posameznega letnika pripada navajanju primerov, ki neposredno kažejo na pomen gornštva in gorskega sveta za nacionalno identiteto oziroma družbo nasploh. V grobem je PV skozi svojo zgodovino poudarjal tri osrednje vidike gornštva in gorskega sveta – nacionalni, okoljevarstveni in gospodarski. Vsi trije so s stališča naroda in družbe dokaj pomembni, kar govori v prid tezi o zasidranosti gornštva v slovensko zavest in ponuja enega izmed osnovnih razlogov za preživetje PV kot posrednika teh idej. Seveda se ravnotežje med temi tremi vidiki gornštva, ki sicer niso edini, skozi čas spreminja. To pokaže tudi analiza.

5.1. LETO 1895 – prvo leto izhajanja

V drugi polovici 19. stoletja je v slovenskem prostoru potekal razmah kulturnega in političnega življenja, znotraj katerega se je močno razvilo tudi slovensko narodno gibanje. Slabše razmere so bile na gospodarskem področju. Večina kapitala je bila neslovenskega izvora, gospodarski razvoj pa je v glavnem vedno bolj zaostajal, tako da je prišlo do gospodarske krize in vala množičnih izseljevanj.

Kmalu se je vedno bolj začel večati tudi politični, kulturni in gospodarski pritisk nemških interesov. To je vplivalo na razvoj različnih slovenskih kulturnih in vzgojno-izobraževalnih združenj, ki so botrovala germanizaciji. Trenja med nemškim in slovenskim narodnim gibanjem so se vedno bolj zaostrovala, pri čemer se je narodno gibanje razbohotilo na vsa družbena področja. Močan nemški pritisk je pripeljal tudi do slogaštva med slovenskimi političnimi strujami, ki pa so se nato v osemdesetih in devetdesetih znova razšle in ločile na katoliški, liberalni ter socialdemokratski politični blok (glej Enciklopedija Slovenije).

Le dve leti po uradni ustanovitvi krovne slovenske gorniške organizacije, torej v času izrazite tekme med slovenskimi in germanskimi gorniki, je začelo izhajati tudi glasilo te organizacije – Planinski vestnik. V gorniškem okviru gre med drugim za čas ustanavljanja podružnic SPD in postavljanja slovenskih koč. Leto 1895 je močno zaznamoval tudi Jakob Aljaž, župnik v Dovjem, saj je dal sezidati tako Aljaževo koč v Vratih kot znameniti Aljažev stolp na vrhu samega Triglava.

Prva številka PV je izšla 8. februarja 1895 v Ljubljani, in sicer kot mesečnik oziroma »glasilo Slovenskega planinskega društva v Ljubljani (PV, 1895: 1). Vsi člani SPD so ga prejeli brezplačno. Prvi urednik je bil profesor Anton Mikuš, ugleden jezikovni in tiskovni korektor, v nazornem uvodniku prve številke pa so bile zapisane naslednje besede:

»Da društvo tudi v tem oziru doseže svoj namen, sklenil je odbor »Sl. pl. dr.« od leta 1895. počenši izdavatelj blagemu planinoslovstvu posvečen mesečnik, kateri bode objavljal zanimljiva predavanja in različne planinoslovne spise in slike. Oziral se bode časopis tudi na promet in donášal različne društvene vesti in domače in tuje turistične in planinoslovne novice ter tudi poročal o delovanju »Slovenskega planinskega društva« in sličnih društev po drugih deželah. Priobčevali bomo tudi životopise znamenitih slovenskih hribolazcev iz prejšnjih časov, tako n pr. o prvaku slovenskih turistov Valentinu Staniču,

kateremu gre prvo mesto ne le med Slovenci, temveč tudi med drugimi narodi, kajti on je početnik tako zvane »višje turistik«. /.../ V nas Slovencih se je do nedavnega premalo gojila turistika, in krasote naših dežel so bile tujcem bolj znane nego domačinom. Tujci so se navduševali za prirodne lepote naših pokrajin, a domačini niso poznali biserov, kateri dičijo slovensko zemljo. Namen našemu časopisu pa je vzbujati zanimanje za slovenske gore, planine in kraški svet ter vnemati za turistiko in delovanje Slovenskega planinskega društva.«

Uvodnik prve številke kaže na prisotnost zelo močnega nacionalnega elementa v tedanjem slovenskem gorništvu. V tem gre razumeti tudi eno od vlog PV. Njegov namen je sicer prinašati različne članke, spise in slike s področja gorništvu, vendar pa je jasno nakazano, da je ena osrednjih nalog PV tudi izpolnjevanje vloge glasila SPD. Izrecno je tudi zapisano, naj piše tako o domačih kot tujih dogodkih na področju gorništvu ter o zgodovini gorništvu. Te vloge je PV bolj ali manj izpolnjeval skozi vso svojo zgodovino.

Prvi letnik PV je tako vseboval gorniške potopise in opise poti oziroma gora, poezijo, spise o opremi, gradnji koč, vodništvu, književnosti, kraškem svetu in pojavih, označevanju poti, nesrečah v gorskem svetu, imenih slovenskih krajev in seveda vesti v zvezi s krovno organizacijo in njenim delovanjem (t.i. društvene vesti), pa tudi druge vesti, zanimive za ljubitelje gora (npr. o železniških povezavah in cenah prevoza).

O navezanosti človeka na naravo, zlasti slovenskega, ki se je naselil ob jugovzhodnem vznožju Alp, je več dokazov. Ti neposredno potrjujejo tudi prvo hipotezo tega diplomskega dela, ki pravi, da je na obstoj Planinskega vestnika vplivala navezanost slovenskega naroda na gore oziroma na njihov pomen za nacionalno identiteto.

Tako se je v PV med drugim pojavila misel: »Kako bi se človek ne vračal rad v naročje premile prirode, ko se pri njej najboljše učimo, kakšno bodi naše življenje! Človeški duh bi mogel sam iz sebe kaj malo zdravega življenja pripraviti človeštvu; najbrž bi je uklenil v tesne okove, da bi se ne moglo razvijati. Večna naša učiteljica priroda vodi naš duh, da ne krene predaleč ž njenega pravega pota. Narodi, dokler so poslušali nje glasove ter življenje svoje ravnali po nje nauku, so srečno in slavno živeli ter ne bi bili preminili, da so ostali stanovitni njenim zakonom (PV, 1895: 17).«

Avtor teh misli jasno poudarja človekovo navezanost na naravo. Slednja je po njegovem mnenju človekova duhovna učiteljica. Enako velja za narod. Še bolj izrazit nacionalni pomen gorništvu je vsebovan v govoru profesorja Frana Oražna, tedanjega načelnika OD SPD, ob ustanovitvi Radovljiške podružnice SPD. Takrat ta poudari, da ima gorništvu kot tista dejavnost, ki svetu predstavlja lepote slovenske zemlje in Slovencu budi občutek vrednosti svoje domovine, velik pomen za domovino (PV, 1895: 41).

V njegovih besedah je čutiti tudi ekonomski vidik gorništvu, ki ga še bolj poudari s trditvijo: »Naše društvo deluje v duševno in gmotno korist slovenskega naroda (PV, 1895: 41).« Ivan Vdovič pa je v članku o SPD v povezavi z narodnim gospodarstvom dejal: »Skrb naša mora biti, da zvedo kolikor največ mogoče tudi tujci o naših krasotah, poleg tega pa tudi, da se uverijo o naši gostoljubnosti in miroljubnem značaju našem. Tujci pa prinašajo v dežele, kamor zahajajo, denar – najlepši dokaz za to nam je bogata Švica – in naravna lepota naših pokrajin more tudi nam postati vir blagostanja (PV, 1895: 88).« Vdovič v svoji razpravi o gospodarskem pomenu gora med drugim omeni tudi vodne vire, lovstvo, gozdarstvo.

Tudi Vdovič pa ne pozabi poudariti narodnega pomena gora in gorniškega delovanja. »Da se to doseže vsaj deloma, se je ustanovilo Slov. plan. društvo, kateremu je namen oživiti slovensko turistiko, z zaznamenovanjem potov in drugimi ugodnostmi privabiti tujce v lepe naše kraje, poleg tega pa tudi s slovenskimi napisi pokazati tujcem slovensko lice naše domovine. Ti slovenski napisi pa so velike važnosti za nas. S tem da svetu pokažemo javno svoje slovensko lice, bomo obudili pri domačih mlačnežih in omahljivcih ponos, pri tujcih pa spoštovanje do nas in našega jezika (PV, 1895: 88).«

S stališča pomena gora za nacionalno identiteto je zgovorna tudi napoved gradnje Triglavske kočice na Kredarici. »Nikogar ne bomo gonili od nje ali celo iz nje, vsakdo bo dobro došel in našel v njej mirnega in varnega zavetja. Hvala Bogu, da bomo zopet pod svojo streho na svojem Triglavu, da nas ne bodo več odurno pehali od sebe naši domači markovci in naši svoj slovenski rod brezobrazno sramoteči, slovensko poštenje na prodaj noseči paraziti. Naš je Triglav in ostane naš na veke (PV, 1895: 138)!« Ob javni najavi gradnje Triglavske kočice pa je SPD v svojem glasilu zapisalo:

»Predragi Slovenci! Do vas vseh se obrača »Slov. plan. društvo«, ko namerava postaviti označeni planinski dom pod vrhom sivega velikana Triglava, ki gleda od davnine na vesoljni rod slovenski, budeč in krepeč mu s svojim veličastvom ponos in samosvest. Iskreno vas prosi zastopstvo slovenskega planinstva izdatne domoljubne pomoči, da srečno izvrši to velevažno delo. Edino le plamteča ljubezen do domovine slovenske, do nje vsestranskega trdnega in trajnega napredka nas je napotila, da smo zasnovali ta planinski dom, ki bode vsemu Slovenstvu v ponos in največjo čast (PV, 1895: 173).«

Da je bil narodnostni boj za gore na Slovenskem oster, priča tudi naslednji protest Savinjske podružnice SPD (PV, 1895: 141):

»Savinska podružnica Slov. plan. društva je poslala na občni zbor Nem. in avstr. plan. društva v Solnograd protest proti Celjski sekciji tega društva. Savinska podružnica je namreč lani popravila pot skozi Turski Žleb in napela ob njej železne žice. Celjska sekcija pa je hotela letos tudi ta pot popravljati z napravo železne žice in zahtevala od občnega zbora kredita 754 mark. S tem se vtika v naš delokrog, katerega bi imela respektovati, kakor smo mi njenega v Robanovem Kotu. Ako ostane protest brezuspešen, potem bode tudi Savinska podružnica proti Celjski sekciji postopala brezobzirno, namreč kot plan. društvo na domačih tleh. Naše planine nikakor niso domena katere koli sekcije Nem. plan. društva. Naš je rod, naša gora!«

Že v prvem letniku PV je mogoče zaslediti tudi zapis o vrlinah, ki jih mora imeti pravi gornik, torej vrlinah, ki so povezane z gorami in se jih lahko posredno pripiše ljudem, ki živijo v gorah. »Hribolazec mora biti zlasti stanoviten. Ni treba misliti, da je kak korenjak najbolj sposoben za turista: dostikrat prav čvrst človek prej opeša v hrib nego kdo drug, kateri je videti slaboten. Da vzdrži, je treba: stanovitosti, potrpljenja in trdnosti. Dostikrat si kdo več upa, nego zmore, in veliko jih je, kateri se imajo za boljše hribolazce, nego so. Razumen turist imej na umu svoje dolžnosti do rodbine in prijateljev, gledati pa tudi mora, da planinstva ne spravi v slabo ime (PV, 1895: 151).« Gore oziroma gorništvo torej razvijajo vrline, ki se jih lahko označi kot občudovanja vredne, poleg tega pa so pisane na kožo majhnim narodom.

Navedeni primeri kažejo, da je PV svojim bralcem prinašal dokaj izrazito narodnostno obarvano vsebino, navezano seveda na takrat zelo jasno izražen narodni pomen slovenskih gora. Ob koncu letnika pa je v uredniški besedi zaslediti neposredno potrditev narodnostnega poslanstva PV: »Planinski Vestnik pa tudi zastopa težnje, katere morajo ugajati vsakemu, ki res ljubi dom in rod svoj. Krepko poudarja naše pravice do zemlje domače in zvesto čuva, da nam jih nič ne otmo (PV, 1895: 190).«

5.2. LETO 1914 – ob zori prve svetovne vojne

Politična ločitev duhov med slovenskim katoliškim in liberalnim taborom se je v začetku 20. stoletja poglobila, tako da je med njima prihajalo do vedno več sporov in spopadov, ki so na določenih področjih celo škodili slovenski kulturi. Pojavljati pa so se začele tudi ideje o združevanju južnoslovanskih narodov (ideja o trialistični ureditvi, novoilirizem).

Sicer pa je slovensko kulturno življenje v tem obdobju močno razvejano, tako da so bili Slovenci tik pred prvo svetovno vojno narod, ki je kljub svoji maloštevilnosti dokaj uspešno sledil srednjeevropskim usmeritvam v kulturi, politiki in gospodarstvu. Pri tem je najbolj zaostajal na področju gospodarstva, eno osrednjih političnih vprašanj pa razmerje do močnega pritiska germanizacije (glej Enciklopedija Slovenije).

S svojim dvajsetim letnikom je PV dočakal prvo svetovno vojno. Ta je povzročila najdaljšo, kar šestletno prekinitvev izhajanja PV, obenem pa predstavlja konec t.i. klasične dobe PV (glej Strojina, 1995a: 50). Po Strojinih ugotovitvah je imela revija v tem obdobju »značaj domoljubnega, društvenega, članskopovezovalnega in strokovnega glasila. /.../ Značilnost tega prvega obdobja je tudi evforičnost pisanja, visoko naglašena domoljubnost s citati čitalniškega značaja, živ občutek povezovanja v eno slovensko planinsko družino, pri čemer je bila izbira snovi dovolj široka za vsakogar (Strojina, 1995a: 49)«.

Tudi v letu 1914 PV ostaja glasilo SPD, uredniško delo pa poteka pod vodstvom doktorja Josipa Tominška. Ta je nalogo urednika PV opravljal vse od leta 1908 do 1941. Člani SPD so PV še vedno prejeli brezplačno, obseg PV pa se je s skupno 16 strani leta 1895 podvojil na skupno 32 strani.

V dvajsetem letniku PV še vedno prinaša klasične doživljajske gorniške potopise in opise poti, obenem pa je že tudi več doživljajskih opisov plezalskih podvigov. Več se piše tudi o slovenskih gornjskih podvigih v tujih gorah (Mont Blanc). Revija prinaša več slikovnega gradiva, veliko več prostora je namenjenega tudi imenoslovju slovenskih krajev in gora. Poleg tega svoj prostor najdejo bolj strokovni članki – zgleden primer je

obširna predstavitev Pohorja z vseh družbeno-geografskih vidikov (rastlinstvo in živalstvo, gozdarjenje, kmetijstvo, lov, promet, prebivalstvo, arhitektura).

Še vedno so dobro zastopane društvene novice oziroma takšni ali drugačni članki v zvezi z gorniško organizacijo (koče, tečaji, zavarovanje članov, koledarji, občni zbori), nekaj je novic iz tujine, ohranili so se tudi spisi o gorniški zgodovini, rubrika, namenjena slovstvu, in novice o dogodkih oziroma novostih, ki so posredno zanimive za gornike. Pojavili pa so se tudi okoljsko naravnani prispevki.

Tudi leta 1914 je v PV čutiti narodne ideje, vendar pa ne več tako izrazito. Henrik Tuma je tako npr. pisal o statistični primerjavi med krovnimi gorniškimi organizacijami različnih narodov, in sicer z očitnim namenom predstaviti dobro razvitost slovenske organizacije.

»Konec leta 1912 je bilo razmerje posameznih alpskih društev sledeče: Nemško-avstrijsko planinsko društvo je imelo 96.964 članov s 331 planinskimi kočami, od katerih je 275 oskrbovanih. Torej pride na vsakih 299 članov 1 koča. Alpinski švicarski klub je štel 12.899 članov s 84 kočami, t.j. z eno na 153 članov. Italijanski alpski klub je štel 8260 članov s 118 kočami, z eno na 70 članov. Alpinski francoski klub 7300 članov z 52 kočami, z eno na 140 članov. Ako s temi podatki primerjamo poročilo o stanju našega Slovenskega planinskega društva konec leta 1913, zavzemamo slovenski alpinisti zelo dobro, namreč tretje mesto, s 3385 člani v 24 podružnicah in z 29 kočami, torej na eno kočo 116 članov (PV, 1914: 99-100).«

V ospredje stopa gospodarski vidik gorništva in gorniške organizacije. Tako je med drugim zapisano, da »je društvo dosedaj na vseh važnejših prometnih točkah postavilo mnogoštevilna, dragocena zavetišča in ustanovilo potrebne zveze; v kratki dobi so se društvene naprave tako razvile, da ne služijo le planinstvu v ožjem pomenu, nego so postale važne tudi v narodnogospodarskem pogledu (PV, 1914: 104)«.

Glede na to, da se je slovenska gorniška organizacija do tedaj že dobro uveljavila, nastopa tudi bolj spravljivo do tujih gorniških organizacij. Poleg tega pa se v gorniški javnosti oziroma njenem glasilu pojavijo tudi odkriti pozivi k znanstvenemu proučevanju gorskega sveta (glej npr. PV, 1914: 112). Tuma tako med drugim opozarja, da se je premalo delovalo v smeri ohranjanja izvornih slovenskih geografskih imen.

Pojavijo so tudi bolj okoljsko naravnani sestavki, kar kaže na to, da se je skrb za varstvo okolja v zavesti slovenskega gorništvá oblikovala že dokaj zgodaj. PV je to načelo s svojimi spisi seveda prenašal naprej, s tem pa si je zagotovil še en močan vzrok za preživetje. Tako kot narodna je namreč tudi okoljska zavest ena osrednjih vrednot, s tem da slednja prihaja v ospredje takrat, kadar se narod ne nahaja v stanju ogroženosti.

O skrbi za okolje govori npr. poziv upravníštva Meščanske Korporacije v Kamniku: »Ravno tako se obiskovalci Kamniške Bistrice in Kamniških Planin vnoviè opozarjajo, da je trganje in ruvanje planinskih cvetlic in rastlin, valjenje kamenja in skalovja v dolino, poškodovanje dreves in gozdnih rastlin, spuščanje psóv v te krajine, kakor tudi nepotreben hrup v teh pokrajinah prepovedan. Vsakdo se ima za to postavljenim zapriseženim korporacijskim organom pokoriti (PV, 1914: 156).«

Omenjen je tudi začetek prve svetovne vojne, saj je ta že občutno vplival na izhajanje dvajsetega letnika. V zadnji številki tega letnika je uredništvo PV tako zapisalo, da ima osrednje društvo gnotne težave zaradi mobilizacije in prihajajoče vojne. Zato je prišlo do zamud pri izdajanju PV, pa tudi do zaprtja koč (PV, 1914: 190).

5.3. LETO 1921 – ponoven začetek izhajanja

Po koncu prve svetovne vojne je 29. oktobra 1918 prišlo do razglasitve samostojne Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. V tem času se je zaostрил tudi boj za severno in zahodno slovensko mejo. Slovenci so se soočili z izgubo velikega dela Koroške, ki je bila priključena Avstriji, ter Primorske in dela Notranjske, ki so jih zasedli Italijani. Nato je 1. decembra 1918 prišlo do združitve v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, leta 1920 pa je z rapalsko pogodbo in koroškim plebiscitom prišlo do dokončne izgube zasedenih ozemelj na severu in zahodu države, kar je močno zaznamovalo slovensko zavest.

To je sicer čas razgibanega političnega in tudi kulturnega življenja na Slovenskem. Politično delovanje sicer ostro ločenih strank se je v okviru Kraljevine SHS osredotočilo na vprašanje avtonomije, okrepila pa se je tudi socialistična struja (glej Enciklopedija Slovenije).

Prva svetovna vojna je globoko posegla tudi na področje gornišva. Obiskovanje gorskega sveta in ostale gorniške dejavnosti so v vojnem času praktično zamrle. Sam PV je z letom 1914 prenehal redno izhajati – ponovno je zaživel leta 1921. Za vmesno obdobje od 1917 do 1919 je bila izdana prehodna številka PV. Povojna razdelitev slovenskega ozemlja na novonastale države pa se je globoko zarezala v slovensko gorniško dušo. To je opaziti tudi v besedilih PV.

Uredništvo je še vedno vodil Josip Tominšek, obseg glasila se je zmanjšal na skupno 24 strani, uvedena pa je bila tudi naročnina na PV. Na področju vsebine se leta 1921 nadaljujejo predvojne smernice. Tako so tu še vedno doživljajski gorniški spisi, opisi gora, jam in koč, društvene vesti, zgodovinski članki, za gorski svet posredno zanimive novice iz vsakdanjega življenja, opisi novih gorniških publikacij in nesreč v gorskem svetu. Stalnica tega letnika so tudi spisi Henrika Tume, pri katerih gre za mešanico potopisa, zgodovine, nomenklature, pripovedk in navajanja drugih opisov.

Pomembna novost so opisi gorskega sveta z območja kraljevine Jugoslavije, ki so objavljeni v hrvaškem jeziku (npr. o reki Pliva in dolini Vrbas v Bosni). Hrvatsko planinarsko društvo (HPD) namreč ni več izdajalo svojega glasila, zato je PV postal tudi glasilo za HPD in v ta namen nekaj prostora rezerviral tudi za hrvaške članke.

V močno izraženi slovenski nacionalizem se tako vključi tudi jugoslovanska ideja. »Doma bomo torej imeli še zadosti prostora za razvoj in častna naloga našega društva bo, da bomo svojim zedinjenim bratom Srbom in Hrvatom pripravili v naših planinskih krajih ugodna zavetišča za izlete in oddih. Ker naša država drugod nima tako lepih in zdravih in razen tega lahko pristopnih krajev, kakor so naši planinski, nastane pri nas vsekako središče planinskega prometa. S tem se sedaj še bolj poveča dolžnost, da preskrbimo turistom ugodno potovanje in udobnih zavetišč (PV, 1921: 19).«

Veliko prostora je namenjenega prvi svetovni vojni in razmeram, ki so nastopile po njej. »Zrušila se je stara država, ki nas je trdo oklepala, da se nismo mogli razširiti. Vstala je Jugoslavija, vse je vzkipele radosti, mislili smo, da je za nas napočil zlati vek. Toda kaj pravi stari Rimljan: Timeo Danaos et dona ferentes. – Bojim se Danajcev tudi ko prinašajo darove. In res, prišli so, pozdravljeni, v znamenju zlate svobode, a obenem so

zasedli in obdržali naše najlepše pokrajine in niso nam bili v pomoč nasproti sovražniku na severu. Danes je naš narod naravnost razkosan (PV, 1921: 18).«

Temu sledi podroben opis posledic, ki jih je v slovenskem prostoru in posebej gorništvu pustila prva svetovna vojna:

»Poleg bridko prizadetega našega ljudstva ni nikdo bolj občutil težkih udarcev nego naše društvo. Glavno svoje delo smo ves čas svojega obstanka vršili v mogočnih Julijskih Alpah; tam smo postavili najlepša svoja planinska zavetišča, tam smo zares iztrgali naše kraje iz rok premetenih narodnih nasprotnikov. /.../ Takisto udarjeni smo na severu v Karavankah. Že je kazalo, da ostanejo vse Karavanke naše, že smo započeli živahno planinsko delo tudi po Koroškem; ustanovili smo tam nove marljive podružnice in obračali smo promet tudi na severno stran Karavank. /.../ Po neresničnem plebiscitu pa smo za enkrat morali prepustiti naše dobro koroško ljudstvo tuji nadvladi. Tako smo danes potisnjeni v veliko ožje meje, naše delovanje se bo krajevno moralo ustaviti ob novih državnih mejah (PV, 1921: 18-19).«

Kljub temu gorniški krogi ostajajo optimistični. »Toda vkljub tem udarcem ne smemo obupati. Nasproti sedanji Julijski Benečiji obdržimo še vedno najlepše planinske točke in posebno vsa najlepša prometna središča /.../ Ob vseh prevarah nas sme pa tudi tolažiti, da smo na našem ozemlju sedaj res postali svoji gospodarji; konec je potujčevanja, ki se je do prevrata umetno gojilo in vedno dalje razprejalo. Nemška turistovska društva so razpuščena; njihove kočje je državna sekvestracijska oblast izročila Slovenskemu Planinskemu Društvu v last (PV, 1921: 19).«

Po delni potežitvi narodnostnih teženj z vključitvijo osrednjega slovenskega ozemlja v kraljevino Jugoslavijo pridobi na pomenu gospodarski vidik gorniškega udejstvovanja. Vendar pa je slednji tesno navezan na nacionalne težnje. »Popreje je bilo delovanje našega društva eminentne važnosti v narodnem oziru. V okviru naše države bode sicer sedaj njegovo delo v prvi vrsti gospodarsko, a tudi to delo obdrži svoj nacionalni pomen; kajti z vzdrževanjem urejenega prometa turistov in tujcev bomo obenem povzdignili tudi ugled naše države (PV, 1921: 19).«

Tako si je krovna gorniška organizacija oziroma njeno osrednje društvo na občnem zboru leta 1919, kot kažejo poročila, objavljena v PV leta 1921 (glej PV, 1921: 19-22), med svoje cilje poleg ureditve in preimenovanja prevzetih nemških koč postavila tudi razširjanje delovanja na Koroškem in Štajerskem ter ohranitev primorskih podružnic na

zasedenem ozemlju. Narodnostno delo je naloženo tudi samemu PV: »Zato bomo tudi za naprej izdajali zemljevide vseh naših slovenskih pokrajin in bomo v svojih publikacijah in posebno v Planinskem Vestniku posvečali vsej slovenski zemlji svojo pozornost in bomo branili pred svetom značaj in slovenska imena naših krajev in gora (PV, 1921: 19).«

Ohranila se je skrb za varstvo okolja. Na občnem zboru OD SPD leta 1919 so tako veliko govorili o varovanju planinske flore in favne. Sklenili so resolucijo za ustanovitev parkov v zaščito prirode glede flore in favne. Poleg tega so poskušali doseči, da bi se izdalo zakonite določbe proti uničevanju planinskega cvetja, dijake pa naj bi se poučilo o varovanju planinske flore.

Strojin celotno, dvajsetletno obdobje med svetovnima vojnama razdeli na dve manjši razdobji: obdobje meščanske romantike od leta 1919 do 1931 in skalaško obdobje. V prvem obdobju je še prevladovala miselnost stare generacije, leta 1931 pa je Frana Tomiška na mestu predsednika SPD zamenjal Jože Pretnar. Tako je krmilo krovne gorniške organizacije prevzela mlajša gorniška generacija, zbrana okrog Turistovskega kluba Skala. Slednjega je mladi rod gornikov ustanovil leta 1921, in sicer zaradi neodobravanja prevelikega poudarjanja gospodarskih nalog gorništvu s strani SPD. Skalaši so močno razvili slovensko plezanje, alpinistiko in smučanje.

Zamenjava generacij v SPD je vplivala tudi na PV, čeprav je mesto urednika tudi po oblikovni in vsebinski prenovi ostalo v rokah Josipa Tomiška. »Revija je postala bolj gorniška, da ne rečemo tudi alpinistična. Vendar tudi potopisov in leposlovja ni manjkalo, pri čemer so največ prispevali izven odborniškega kroga SPD delujoči člani. Nasploh je po letu 1931 postal Planinski vestnik bolj odprt tistim, ki niso bili »obvezno« odborniki in vodilni člani SPD, skratka, postal je bolj glasilo članov (Strojin, 1995a: 50).« Do prave, korenite vsebinske preнове PV je po Strojini sicer prišlo leta 1933, ko je tradicionalistični način pisanja zamenjal bolj svetovljanski, manj evforični in domoljubno zapisovalski način pisanja.

5.4. LETO 1948 – čas angažirane povojne obnove

V razgibanem obdobju od ustanovitve Kraljevine SHS do konca druge svetovne vojne so Slovenci doživeli pomembne spremembe. Znotraj jugoslovanske kraljevine so se

močno okrepila politična oziroma narodna nasprotja med Srbi, Hrvati in Slovenci. Nato je prišlo do uvedbe diktature, 3. oktobra 1929 do nastanka Kraljevine Jugoslavije in nove upravne razdelitve na banovine, leta 1931 pa do oktroirane ustave, ki je prepovedala vse stranke na narodni, verski ali razredni podlagi. Na političnem področju je na Slovenskem ves čas prevladovala katoliška SLS, znotraj katere pa se je začelo pojavljati vedno več struj. Glavni politični tekmeci SLS so bili še vedno liberalci, v letih pred drugo svetovno vojno pa se je začela krepiti tudi komunistična partija.

Kljub hudemu političnemu centralizmu je jugoslovanska kraljevina omogočala Sloveniji dokaj hiter gospodarski, socialni in kulturni napredek ter s tem krepitev narodnega obstoja. Slovenija se je začela spreminjati v industrijsko deželo z vedno večjim deležem nekmečkega prebivalstva in vedno večjim lastnim kapitalom. Močno so napredovali zdravstvo, kultura, umetnost, šolstvo.

Z drugo svetovno vojno pa je prišlo do okupacije in razkosanja Slovenije na nemški, italijanski in madžarski del. Namen vseh okupatorjev je bil uničiti slovenski narod. Razvil se je narodnoosvobodilni boj, v katerem so se kot najmočnejša politična struja izoblikovali komunisti. Ti so po koncu vojne tudi prevzeli oblast v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji, v katero je bil vključen tudi večji del današnjega slovenskega ozemlja. To je tudi čas zagnane povojne obnove, vse močnejše komunistične oblasti v politično, socialno in gospodarsko zelo centralistični Jugoslaviji. V letu 1948 je nato prišlo do spora z Informacijskim birojem komunističnih in delavskih partij, ki je Jugoslavijo in s tem Slovenijo potisnil na pot nove družbene ureditve (glej Enciklopedija Slovenije).

Tako kot prva je tudi druga svetovna vojna korenito vplivala na delovanje goriške organizacije in s tem na vsebino oziroma obstoj PV. Ta je v letih od 1941 do 1945 izhajal v močno okrnjenem obsegu, njegovo vsebino v teh letih pa je zaznamovalo »nostalgično spominjanje na planinske stezice in doživetja (Strojin, 1995a: 50)«. Leta 1945 je nato izšel enoten letnik z naslovom Planinski zbornik, ki je bil po Strojinu še ves v znamenju žrtev in vojne vihre.

V letih 1946 in 1947 je revija izhajala z imenom Gore in ljudje, z letom 1948 pa ponovno kot Planinski vestnik, in sicer kot glasilo istega leta nastale PZS ter pod

uredništvom Arnošta Brileja. V teh letih se v duhu tedanjega časa razplamtijo ideološko obarvani članki, ki pa se bolj kot na usmeritev samega PV navezujejo na smer delovanja gorniške organizacije. »Res pa je Planinski vestnik novičarsko bogatejši in planinska društva najdejo v njem več prostora kot nekdanje podružnice SPD pred vojno. V besedilu sta poudarjena obnova planinskih postojank in poti in silen razmah alpinistike. Zlasti nove plezalne smeri obsegajo vedno več prostora v Planinskem vestniku, v društvenem delu pa poročila z alpinističnih tečajev (Strojin, 1995a: 51).«

Pregled vsebine 48. letnika PV, ki je v tem letu mesečno izhajal kar na 64 straneh, že pokaže na večje število člankov o idejni usmeritvi gorništva. V ospredje so prišli množičnost, alpinistika – zlasti zimska, izobraževalno delo, gospodarski, narodnostni in obrambni pomen razvoja gorništva. V številnih spisih je bila vsaj obrobno omenjena druga svetovna vojna.

Več prostora je bilo namenjenega plezalskim in alpinističnim spisom, tako leposlovnim kot bolj tehničnim opisom plezalnih vzponov. Več so pisali tudi o vzponih v tujih gorstvih, bolj so bile zastopane tudi plezalske in alpinistične novice iz tujine, zlasti iz slovanskih držav, ter organizacijske oziroma društvene novice. Svoje mesto so še vedno imeli klasični gorniški potopisi in doživljajski spisi, slovstvene ocene, imenoslovje slovenskih krajev in zgodovina slovenskega gorništva, pa tudi članki o opremi, kočah, kraškem svetu in varstvu okolja.

Sledi narodnostnih idej v tedanjem gorništvu ni težko najti. Že na prvi strani prve številke je Svetozar Ilešič v članku z naslovom Osvobojene gore zapisal:

»V letih strašne vojne, ki so pomenila vsemu poštenemu človeštvu boj za osnovne človeške vrednote, Slovencem pa hkrati boj za narodni obstoj, smo slovenski planinci pridružili željam za porazom fašizma in zmago svobode še eno stransko, skrito željo: da bi se nam odprl ves naš široki planinski svet onstran dotedanjih krivičnih meja, da ne bi na vsakem svojem planinskem potu zadeli na mejnike, na pregrajo, ki nam je vsa leta stare Jugoslavije zapirala pot v najlepše naše gore, med najčistejše naše ljudi. In res vse naše gore so bile osvobojene. Z mladostnim zagonom jih je osvobodil slovenski partizan. Z zadnjega kotička slovenske zemlje na severu in zapadu je pregnal tujca, pregnal izkoriščevalca. Prosto je zadihalo naše ljudstvo ob Dravi, Zilji in Soči, slovenski planinec je svobodno usmeril svoj korak na sever in na zapad (PV, 1948: 1).«

Kljub temu pa slovenska narodna zavest, kot se kaže v gorništvu oziroma PV, še ni potešen:

»A razočaranj ni konec. Sovražniki svobode skušajo mejnike na Karavankah zasaditi še trdneje, koroške gore so nam za enkrat zaprte močnejše kot kdaj koli poprej. Tudi na zapadu ni bila dosežena pravica: domala na vsej črti od Rateč do Gorice poteka tudi nova italijansko-jugoslovanska meja sredi slovenskega ozemlja. Mejnike, zasajene v živo narodno telo, so pomaknili le za eno gorsko pregrajo dalje na zapad (PV, 1948: 1-2).«

Kot vedno dotlej, so slovenski gorniki ostajali optimisti, saj »naša grenkoba ne bo utonila v resignaciji, kakor je bilo to le prepogosto, kadar smo s Triglava, Jalovca ali Bogatina zrlji v Trento, v Koritnico in proti morju. Čutili bomo za seboj velike sile vseh ljudstev Jugoslavije ter vseh slovanskih in ostalih narodov vzhodne Evrope. Zavedali se bomo, da smo na meji zares svobodnega sveta, ki bo prej ali slej morala pasti, ne le da združi vse Slovence, temveč sploh vse svobodoljubno človeštvo (PV, 1948: 2).« Prav tako so z zadovoljstvom gledali na vendarle razširjene slovenske meje.

Ljubo Tiplič v spisu o načrtnem gospodarstvu v planinstvu spregovori o ponovno oživiljenem gospodarskem pomenu gorništvu ter o nujni potrebi, da postane množično in se ga vključi v telesnovzgojno delo.

»V novi organizacijski obliki bodo planinske skupine v skladu s splošnim razvojem fizkulture kot samostojne edinice prvenstveno gojile planinstvo ter preko planinstva vključevale čim večje število fizkulturnikov v skupno telesnovzgojno delo. Z novim poletom mora planinstvo zajeti vse sloje ter postati res množično. Vse delo bo treba usmeriti po določenem načrtu v okviru petletnega plana. Načrtno gospodarstvo in njegov uspeh sta neločljivo zvezana z novo družbeno ureditvijo v novi Jugoslaviji (PV, 1948: 24).«

Po Tipličevih besedah je gorništvu ena najpomembnejših panog telesne vzgoje, zato je potrebno povečati vzgojno-izobraževalno delo na tem področju. V teh načrtih je imel svoje mesto tudi PV. Tisk je bil namreč po tedanjem umevanju najprimernejše propagandno sredstvo, ki mora služiti v smeri zastavljenih obče družbenih ciljev. »Brez dvoma je najprimernejše sredstvo tisk. Zato je potrebno, da vsi tisti, ki znajo pisati in ki hodijo v gore, opišejo svoja gorska doživetja. Propagandisti naj za naše glasilo Plan. vestnik pošiljajo čim več člankov in dopisov, da seznanijo ljudstvo s problemi

planinstva in alpinistike (PV, 1948: 28).« Skupščina Odbora za planinstvo in alpinistiko pri Fizični zvezi Slovenije (FZS) je zato januarja 1948 pozvala planinska društva, naj pri pobiranju članarine pridobivajo tudi naročnike za planinsko glasilo.

V poročilu s tretje redne letne skupščine Odbora za planinstvo in alpinistiko pri FZS, v okviru katere je tedaj delovalo tudi gorništvo, je bil poudarjen tudi obrambni pomen razvoja gorništva in alpinistike. Tine Orel je v članku z naslovom »*Planinstvo v novi stvarnosti*« poudarjal:

»Goro moramo obvladati, kakor Primorec morje, kakor Beduin Saharo. To je narodno-obrambni vidik našega planinstva, v pravem pomenu besede. S tem pa nočemo planinstvu iztrgati tiste vsebine, zaradi katere hodijo in bodo še hodili tisoči in tisoči po planinskih poteh. Zdravje, lepota, mir, prvobitnost, razvedrilo, oddih in še druge stvari, ki vlečejo človeka, da pogleda in hodi iz leta v leto gledat, kaj je v tem okamenelem zanosu naše domovine, so in bodo ostali za vse rodove isti. A tudi vse to je najožje povezano z narodnoobrambnim namenom, saj krepi in množi delovno sposobnost našega človeka, mu ohranja veselje do življenja, ljubezen do stvari na svetu, ga veže na ta, za nas najdragocenejši kos zemlje (PV, 1948: 67).«

Gorništvo se je leta 1948 močno in zavestno naslonilo na politično dogajanje, kar je sicer za tedanji čas povsem razumljivo. Pač pa v primerjavi s predvojnimi obdobjem, ko se gorništvo in alpinistika nista tako neposredno povezovala s političnim dogajanjem in množičnostjo, to predstavlja kar veliko spremembo in govori v prid hipoteze o dobro razviti sposobnosti prilagajanja na nove družbene razmere.

Slovenskemu gorništvu so leta 1948 ob siceršnjem priznavanju nekaterih dosežkov očitali predvsem egoizem, netovarištvo in skrivanje izkustev. Obiskovanje gora se je zato po drugi svetovni vojni močno naveže tudi na nekatere vrednote, kot so zdravo življenje, samoodpovedovanje, vztrajnost in vzdržljivost, marljivost, odgovornost in skrb za varstvo okolja. Slednje se je npr. močno izrazilo ob novici o morebitni gradnji observatorija na vrhu Triglava.

5.5. LETO 1979 – krona odpravarskih dosežkov

V desetletjih po drugi svetovni vojni je prišlo do razmaha delavskega in družbenega samoupravljanja. To je omogočalo delno demokratizacijo političnega življenja in decentralizacijo gospodarstva. Življenjski standard se je začel izboljševati. V

sedemdesetih je nato prišlo do krize samoupravljanja, med Slovenci, ki so znotraj Jugoslavije beležili najhitrejši gospodarski razvoj, pa je bilo vedno več zahtev po večji avtonomnosti. V sedemdesetih je bilo storjenih tudi nekaj večjih gospodarskih napak, obenem pa je to za Slovence čas velikega razmaha vseh področij kulture in znanosti (glej Enciklopedija Slovenije).

Dobrih 30 let kasneje je PV še vedno glasilo PZS, tokrat pod vodstvom glavnega urednika Tineta Orla. Ta je s svojim delom začel že leta 1949. V desetletjih po drugi svetovni vojni je slovensko gornišstvo doživelo tako kvantitativen kot kvalitativen razmah, pri slednjem zlasti na področju plezanja, alpinistike, odpravarstva in vzgojno-izobraževalnega dela. Prav leta 1979 Slovenci osvojijo najvišji vrh na svetu – Mount Everest.

Tem trendom je sledil tudi PV, tako da je vse več prostora namenjal plezanju, alpinizmu, odpravarstvu. »Odpravarske številke in posamični članki privedejo Planinski vestnik ob bok najbolj znanim alpinističnim glasilom po svetu, čeprav jih ne dosežejo po papirju, oblikovanju, naslovnica in še čem (Strojin; 1995a: 52).«

Omeniti tudi velja, da je bil PV ob 80-letnici izhajanja (glej PV, 1979: 441) z ukazom takratnega predsednika republike Josipa Broza-Tita za poseben prispevek k razvoju planinstva v Sloveniji odlikovan z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki.

Vidno mesto so zavzemali tudi razgledi po svetu in opisi domače in tuje gorniške literature. Poleg odpravarskih številčk so po Strojnovem mnenju bile vidnejše tudi številke ob visokih društvenih jubilejih, sicer pa so bile v desetletjih po vojni zastopane vse zvrsti znanosti v gorah, prav tako umetnost, predvsem fotografska.

Tudi v vsebini 79. letnika PV, zadnjega pod Orlovo uredniško taktirko, je opaziti večji premik v smeri člankov s plezalsko in alpinistično tematiko (opisi plezalnih smeri), še posebej pa z odpravarsko. Poleg tega so bili še vedno prisotni klasični gorniški potopisi z domačih in bližnjih tujih gora, društvene novice in novice, povezane z delovanjem krovnih gorniških organizacij, zgodovina gornišstva, leposlovni spisi in poezija, opisi gorniške literature, plezalske in alpinistične novičke iz sveta, članki s področja reševanja, kraškega sveta in nesreč v gorah.

Najti je tudi bolj strokovne in izobraževalne članke s področja športne medicine, opreme, posebna rubrika je bila namenjena varstvu narave. Bolj pogosto so izpostavljena tudi etična vprašanja gornišтва, npr. preveč množični in komercialni alpinizem v Himalaji.

Razmišljanja o pomenu gornišтва, ki jih prinaša tedanji PV, kažejo na družbeni in gospodarski napredek Slovenije, saj se je ta začela ukvarjati s sodobnejšimi vlogami obiskovanja gorskega sveta – zlasti s skrbjo za ohranjanje telesne kondicije in zdravja (glej npr. PV, 1979: 61).

Nacionalni vidik gornišтва se je bolj ali manj omenjal le ob jubilejih in podobnih priložnostih. Tako se je ob vprašanju postavitve gorniškega spomenika v Julijcih izpostavilo, da naj bi ta opozarjal, da je bilo planinstvo v svojih začetkih in v svojem nadaljnjem razvoju najtesneje povezano s prebujanjem slovenskega naroda, z njegovo kulturo in s krepitvijo njegove samozavesti (PV, 1979: 78-79). Tone Wraber pa je v članku z naslovom »*Triglav 1778 – 1978*« poudaril, da je Triglav med drugo svetovno vojno postal simbol odpora tujemu okupatorju in da je odtlej simbol slovenske državnosti (PV, 1979: 219). Uradna oblast je poudarila tudi vlogo gornišтва pri ohranitvi slovenske podobe naših krajev, gora, jezika, navad in kulture (PV, 1979: 729).

Več aktualnega nacionalnega naboja se je prebudilo ob slovenski osvojitvi najvišjega vrha na svetu. Leta 1979 so namreč Nejc Zaplotnik, Andrej Štremfelj, Stane Belak in Stipe Božić kot člani sedme jugoslovanske himalajske ekspedicije stopili na Everest. PV je namenil temu dogodku, kar je povsem razumljivo, veliko prostora. Uredništvo PV je takrat zapisalo:

»Naši alpinisti-himalajci so odprli novo pot na Sagarmatho – Čomolungmo – Everest. Ob prvem vzhičenju po napetem in razburljivem pričakovanju nam je v mislih eno samo priznanje: Z vami, uspešni člani naše prve ekspedicije na Everest, občutimo srečo, ponos in navdušenje. Čestitamo vsem skupaj in vsakomu posebej! Opravili ste delo, ki je v čast vsej naši domovini od Triglava do Kmakčalna, dosegli ste uspeh, ki bo ostal zapisan v zgodovini naše Zemlje za vselej, saj ste utrli pot na Everest po novi poti, po doslej neznanem, orjaškem grebenu. Vaš prepričevalni uspeh je pred vsem planetom izpričal, da je naš alpinizem dosegel svetovno raven in to organizacijsko, tehnično, fizično, moralno in kulturno (PV, 1979: 361).«

Uradna oblast, ki je 11. junija 1979 v Beogradu sprejela jugoslovansko odpravo na Everest, je prav tako izrazila velik pomen tega dosežka za domači in svetovni šport, posebej pa za narod. Alpiniste, ki so jih nagradili z redom zaslug za narod z zlato zvezdo, so razglasili za junake (PV, 1979: 441). Poudarili so tudi, da je ta dosežek odraz moči, organiziranosti in visoke sposobnosti jugoslovanskega planinstva in alpinističnega športa. To naj bi tudi pospešilo razvoj planinstva in alpinizma v državi. Poleg tega pa naj bi ta podvig pomenil tudi veliko priznanje in svetovno potrditev jugoslovanskih proizvajalcev opreme, ki so jo alpinisti uporabljali in z njo dosegli vrh Everesta.

V ospredje pa so v splošnem prišla tudi naravovarstvena vprašanja. Pisci so grajali poskuse pregrobih posegov v gorsko naravo (žičnice, velike vremenske postojanke) in pozivali k zaščiti okolja, med drugim tudi z ustanovitvijo Triglavskega narodnega parka.

5.6. LETO 1991 – leto osamosvojitve

Zaradi vse večjih političnih nasprotij, ki jih je spodbujal zlasti srbski interes po unifikaciji in centralizaciji, ter vedno slabših gospodarskih razmer so se v drugi polovici osemdesetih let odnosi v državi močno poslabšali. Med Slovenci so bile vedno glasnejše demokratične zahteve po suverenosti oziroma lastni državi, kar je še zaostriло odnose z Beogradom. Leta 1988 je prišlo do procesa proti četverici, pojavili so se zametki opozicijskih demokratičnih političnih strank. Te so se leta 1989 združile v Demos, ki je na večstrankarskih volitvah leta 1990 tudi zmagal. Decembra istega leta je bil nato izveden plebiscit, na katerem se je velika večina Slovencev opredelila za samostojnost. Pol leta kasneje je Slovenija razglasila in formalno tudi uvedla svojo državno samostojnost, ki ji je sledila nekaj dni trajajoča osamosvojitvena vojna (glej Enciklopedija Slovenije).

V letu slovenske osamosvojitve je PV, še vedno kot glasilo PZS, kot glavni in odgovorni urednik vodil Marjan Raztresen. Dolgoletnega urednika PV Tineta Orla je leta 1980 namreč najprej zamenjal profesor Marijan Krišelj, ki je kot urednik vztrajal do leta 1985. Nato je en letnik uredil Milan Cilenšek, od leta 1987 naprej pa je uredniško delo prevzel Raztresen, in sicer vse do sredine leta 2001.

Za slednje tri urednike je Strojnik zapisal, da so se z različnimi poskusi trudili poživiti vsebino revije in pridobiti več naročnikov. »Tako je bil Planinski vestnik deležen poskusa prof. Marijana Krišlja v smeri oživitve gorniškega leposlovja in usmeritve v omnibusno vsebino. Naslednja dva, Milan Cilenšek in Marjan Raztresen, pa sta si prizadevala za novičarsko obogatitev glasila in novo notranjo obliko (Strojnik, 1995a: 52).« Poleg tega je Strojnik ob 100-letnici izhajanja PV še dejal, da je ta v desetletju do 1995 predvsem poskušal postati glasilo vseh, ki hodijo v naravo in v gore.

Tudi 91. letnik je nadaljeval dotedanjo vsebinsko pestrost PV. Še vedno je bilo veliko prostora namenjenega plezalskim, alpinističnim in odpravarskim temam, ki so v domači in tuji javnosti zaradi ekstremnosti najbolj odmevali. Posebej odmeven, kasneje pa tudi polemičen, je bil podvig Toma Česna, ki je leta 1990 preplezal južno steno Lotseja. Ekstremizem oziroma rekorderstvo se je preselilo tudi na ostala področja gornišva, zato je bilo v 91. letniku PV veliko etično naravnanih člankov na to temo.

Vedno več prostora so zavzemale naravovarstvene teme, pa tudi etična vprašanja, ki so se sprožala ob pojavih, kot je npr. komercializacija koč ali odprav. Poleg tega so bili še vedno prisotni zgodovina gornišva, opisi nove gorniške literature, vzgojno-izobraževalni članki, klasični gorniški potopisi, opisi domačih in tujih gora ter leposlovni spisi, društvene novice in novice v zvezi z delovanjem krovnih gorniških organizacij, pregled gorniškega dogajanja po svetu in članki o opremljenosti, izrazoslovju, kočah, umetnosti, nesrečah, novih oblikah gornišva. Nekaj prostora je bilo namenjenega tudi humorju.

Številni pisci v PV so opozarjali na vedno bolj očitno spreminjanje človekovega odnosa do gora, zlasti v sferi alpinistike. Vedno bolj se je namreč uveljavljal lov na raznolike rekorde, ki so ga nekateri pisci označili kot negativno posledico razvoja sodobne potrošniške družbe. Tedanji urednik PV Marjan Raztresen je tako zapisal, da se rojeva nova kategorija planincev dirkačev, katerih osnovni cilj je priti čimprej na vrh in nazaj, ne pa uživati v naravi (PV, 1991: 194-195).

Vse več je bilo naravovarstvenih vprašanj. Lojze Budkovič je opominjal na slabo stanje Črnega jezera nad Komarčo in pozival k oblikovanju nacionalnega programa zaščite

visokogorskega sveta. Janez Bizjak pa je v članku z naslovom »*Koče naj spet postanejo domovi*«, kjer je govoril predvsem o varstvu okolja z vidika koč, med drugim poudaril splošno naravovarstveno usmerjenost goriške organizacije:

»Tako kot v sosednjih alpskih deželah tudi pri nas iščemo tiste oblike gorništva, ki ne bodo obremenjevale ali uničevale okolja v gorah, ki bodo naravi prijazne in bodo odraz človekove kulture ter njegove naravovarstvene ozaveščenosti. V gore naj hodijo tisti, ki imajo gore radi (PV, 1991: 145).«

Najti je bilo tudi zapise o politični neopredeljenosti goriških organizacij, kar je tudi eden izmed razlogov za dolg obstoj PV. Jože Dobnik je v članku z naslovom »*Planinsko srečanje treh republik*« – gre za slovensko, hrvaško in bosansko goriško organizacijo – namreč zapisal:

»Vse tri planinske zveze so se opredelile kot nadstrankarske organizacije, ki se ne bodo pridružile nobeni politični stranki kot kolektivni član. Podpirale pa bodo vse programe in aktivnosti, ki so pomembne za člane planinskih društev in planinsko organizacijo kot celoto, zlasti še napore za varovanje okolja. Pripadnost članov planinskih društev političnim strankam (ali pa nobeni) je njihova osebna zadeva; za planinsko organizacijo je pomembno, da sprejemajo njen statut in da se po njem ravna (PV, 1991: 46).«

Sicer pa je uredništvo, zaradi nerožnatih gospodarskih razmer v državi, pozvalo bralce, naj pripomorejo k pridobivanju novih naročnikov ter da naj z obiskom gorskega sveta prispevajo k okrevanju gospodarstva:

»Kaj ko bi letošnje poletje ostali kar doma na počitnicah? V krajih pod gorami, na primer, od koder bi vsak dan hodili na izlete in ture po gričevnatem in goratem svetu? /.../ Kar pravi čas je, da pustimo svoj dopustniški denar doma in vsi skupaj poskušamo postaviti to našo Slovenijo na trdnejšo gospodarsko podlago (PV, 1991: 351).«

Ta poziv kaže na gospodarski pomen gorskega sveta in gorništva, obenem pa tudi na to, da PV v nekaterih obdobjih izpolnjuje vlogo promotorja domačega turizma. S tem izpolnjuje tudi svojo narodnostno vlogo in kaže še en razlog za svoj dolg obstoj.

Kot ob vsaki dotedanji preizkušnji slovenskega naroda se je tudi v času osamosvojitve in sledeče vojne v goriških vrstah znova izrazil močan narodnostni naboj. PZS je ob

vojaškem napadu na Slovenijo prekinila vse stike s Planinsko zvezo Jugoslavije (PZJ), tedanji predsednik PZJ Tomaž Banovec pa je odstopil s predsedniškega mesta. Predsedstvo Planinske zveze Slovenije je 2. julija 1991 sprejelo naslednje sklepe:

»Planinska zveza Slovenije prekinja vse stike s Planinsko zvezo Jugoslavije. Slovenska planinska organizacija ne more biti član organizacije agresorske države. Podpiramo odstop in takojšen umik Tomaža Banovca s funkcije predsednika Planinske zveze Jugoslavije, obenem pa odpoklicujemo vse predstavnike v telesih Planinske zveze Jugoslavije. /.../ Predsedstvo je o agresiji jugoslovanske okupatorske vojske seznanilo tudi slovenska planinska društva v Italiji, Avstriji, Švici, Nemčiji in Argentini s prošnjo za širjenje resnice o agresiji jugoslovanske armade na slovensko državo v njihovem okolju. Prav tako je Planinska zveza Slovenije seznanila tudi planinske organizacije treh dežel in Alpe-Jadran. Planinskim društvom priporočamo, da v nastali situaciji zmanjšajo osebje in oskrbovanost planinskih postojank na minimum. Če bo potrebno, naj planinske postojanke uredijo zatočišča, zato naj bodo planinska društva v stiku z občinskimi štabi za civilno zaščito (PV, 1991: 369).«

5.7. LETO 2002 – novo tisočletje

Osamosvojena Slovenija se je v letu 2002, po desetletju politične in gospodarske tranzicije, že pospešeno pripravljala na uresničitev svojega največjega poosamosvojitvenega cilja – vstop med države članice EU in NATO. Politično dogajanje je bilo še vedno v znamenju boja med t.i. šibkejšo desnico in močnejšo levico, med najpomembnejšimi političnimi temami pa so gospodarski razvoj, ureditev socialnih razmer in nerešeni odnosi s sosednjo Hrvaško. Slovenska družba se je v minulem desetletju po svoji razvitosti in osnovnih kulturnih lastnostih vedno bolj približevala razviti Evropi, kar med drugim pomeni tudi uveljavitev načela pluralizma in vse večji pomen športa in rekreacije.

Kmalu po vstopu v novo tisočletje, sredi leta 2001, je PV doživel korenito prenovo. Dotedanjega urednika Marjana Raztresna in njegovo ekipo sodelavcev je zamenjal povsem nov uredniški odbor pod vodstvom glavnega urednika Vladimirja Habjana. Prav zaradi tega je bilo v tem letniku relativno veliko napisanega tudi o samem PV, njegovi viziji in poslanstvu.

Nova uredniška ekipa je ob svojem nastopu pripravila temeljit načrt prenove PV, ki se je v polnosti začel uresničevati z letom 2002, spremembe pa je vnesel tako v vsebino in zunanjo obliko kot v finančno stran revije. PV je dobil več strani ter povsem sodobno

grafično podobo, jasno strukturo in vsebinsko zasnovo z bolj uravnoteženo porazdelitvijo prostora med različnimi vsebinskimi sklopi. Še vedno je sicer ostal glasilo PZS, obenem pa si je nadel naziv »revija za ljubitelje gora«.

V svojem 102. letniku oziroma 107 let po začetku izhajanja je bil PV zaznamovan z obeleženjem mednarodnega leta gora, kar se je med drugim pokazalo v večjem obsegu člankov z okoljsko naravnanimi temami. Veliko prostora je bilo namenjenega tudi zgodovini, zlasti Gorske reševalne službe Slovenije (GRSS), ki je v tem letu obeležila 90-letnico svoje ustanovitve.

Nova uredniška ekipa je velik poudarek dala tudi strokovno-informativnim člankom o opremi, gibanju v gorskem svetu in drugih temah, povezanih z gorami (geologija, flora, favna). To je v enem izmed uvodnikov (glej PV, 2002/2: 1) potrdil tudi glavni urednik Vladimir Habjan, saj je dejal, da je novi koncept revije v neki meri zares didaktičen. Revija naj bi namreč postala uporabna oziroma koristna za obiskovalce gora različnih težavnosti.

Poleg zgodovine gorništvaja in povečanega obsega okoljsko naravnanih člankov je PV še naprej prinašal društvene novice ter novice v zvezi s PZS in njenim delovanjem, ocene gorniške literature, leposlovne gorniške spise, domače in tuje plezalske in alpinistične novice, opise domačih in tujih gora ter koč, pisma bralcev, izrazoslovje, poročila o gorskih nesrečah, poezijo in intervjuje.

Tudi v novem tisočletju je bilo še vedno aktualno spraševanje po smislu udejstvovanja v gorskem svetu. Pisci so pri tem pojasnjevali, da gre do neke mere za tekmovalnost in doseganje športnih rezultatov, še bolj kot to pa za raziskovanje novega, samopotrjevanje ter neposreden, poglobljen in intenziven stik z naravo (PV, 2002/1: 50). Arnold Lešnik je v članku z naslovom »Dan jeze, tisti dan« med drugim zapisal, da so ljudje v letih izrednih tehničnih dosežkov izgubili pristni stik z naravo in so zato zgolj sence samih sebe. V hribih pa človek lahko pozabi na vsakdan, si napolni baterije in živi človeka našega planeta vredno življenje (PV, 2002/7-8: 22).

O pomenu gora je v intervjuju z naslovom »Gore so prisposodba življenja« spregovoril tudi tedanji predsednik države Milan Kučan. Dotaknil se je tudi vprašanja varstva

okolja, pri čemer je izpostavil kultiviran odnos, ki ga imajo Slovenci do gora. Pisci so pisali tudi o škodljivih vplivih pretirane uporabe helikopterjev v gorskem svetu in pri tem pozivali gorniško osveščeno javnost, naj se združi in enotno nastopi proti morebitnemu razvoju helikopterskega smučanja v Sloveniji.

O varstvu okolja s stališča gorskega sveta je bilo veliko napisanega v tematskem sklopu člankov ob mednarodnem letu gora (glej PV, 2002/7-8: 33-41). Govora pa je bilo tudi o gospodarskem pomenu gorskega sveta ter vlogi gorništvu pri razvoju gorskega turizma in gorskega sveta nasploh. Tomaž Vrhovec je v članku z naslovom »*Trajnostni razvoj gorskega turizma*« med drugim ugotovil, da je gorništvu z vsemi svojimi oblikami »ena od dejavnosti, ki izrazito omogoča trajnostni razvoj gorskega sveta (PV, 2002/7-8: 38)«.

Narodnostni vidik gorništvu je bil v tem obdobju povsem razumljivo bolj v ozadju. Slovenija je namreč bila že dober čas samostojna, neposredne ogroženosti naroda ni bilo. Kljub temu je PV še vedno prinašal številne omembe pomena gorništvu in krovne gorniške organizacije za slovenski prostor. Tone Škarja je v uvodniku z naslovom »*Streha – zavetje in vrh*« tako zapisal, da je alpinizem vrhunski reprezentant planinstva nekega naroda, še posebej pa Slovencev, ki »smo Slovensko planinsko društvo leta 1893 ustanovili prav za prepoznavnost in samostojnost nas samih (PV, 2002, št. 10, str. 1)«. Povsem razumljivo je bilo nekaj več besed o narodnostnem vidiku gorništvu zapisanih ob različnih jubilejih (90-letnica ustanovitve GRSS, 80-letnica Knafeljčeve markacije). Nekdanji predsednik Kučan pa je v že omenjenem intervjuju glede nacionalnega pomena gorništvu oziroma PZS še povedal: »Navsezadnje nima samo turistično-športnorekreativnih in varstvenih dimenzij. V svoji preteklosti – mislim, da to velja tudi za danes – ima zelo pomembno nacionalno, patriotsko vlogo (PV, 2002, št. 9, str. 17)«. Kučan je ob tem poudaril, da sta alpinizem in gorništvu zelo pomembna za identifikacijo Slovencev po svetu. Izpostavil je tudi politično nevtralnost krovne gorniške organizacije oziroma dejstvo, da je in mora ostati nestrankarska.

6. O VSEBINI PLANINSKEGA VESTNIKA

Že od vsega začetka PV izhaja kot mesečnik, glede na njegovo vsebino pa v splošnem gre za strokovno-leposlovno-informativno revijo s pretežno gorniško tematiko. PV torej

vsekakor izpolnjuje vlogo revije, ki je po SSKJ opredeljena kot periodično izhajajoča publikacija s specializirano vsebino. Izpolnjuje pa tudi vlogo vestnika. Ta izraz je po SSKJ namreč opredeljen kot glasilo kake organizacije ali ustanove – PV je bil najprej glasilo SPD, potem pa glasilo njene naslednice, torej PZS. To nenazadnje dokazuje tudi maja 2003 sprejeti Statut PZS (OPZS, 2003, l. 29, št. 9), ki v svojem 78. členu pravi, da je PV kulturno, strokovno in znanstveno glasilo PZS.

Sama vsebina PV se je seveda skozi čas spreminjala, predvsem v smislu, kakšne vrste prispevki in katere teme, seveda vedno bolj ali manj znotraj področja gorništvu, so prevladovali.

Dejstvo, da je PV vsebinsko zelo raznolik, je med prvimi jasno izrazil nekdanji urednik PV Tine Orel. »Spričo ozkih razmer, v katerih delamo in živimo, naše glasilo skuša nuditi vsakomur nekaj, torej vsakomur malo, žal večkrat premalo. Tako omnibusno glasilo marsikomu zares ne ustreza, vendar je edino stvarno in torej za naše razmere smotno (Orel, 1956: 1-2).« Slabih deset let kasneje je Orel o »omnibusnosti« PV spregovoril še bolj sistematično. »Ker je Planinski vestnik torej edino planinsko glasilo, mora biti po svoji tematiki nekak revialni integral planinskega delovanja in njegove kulturne vsebine (Orel, 1967: 609).« To po Orlovih besedah pomeni, da mora prinašati prispevke o naslednjih tematskih sklopih: planinstvo in alpinizem z odpravami, gorska priroda in njeni pojavi, zgodovina, planinsko leposlovje, potopisi in opisi, biltenski del glasila, slovstveni prikazi in ocene, razgledovanje po svetu.

O lastnostih PV se je razpisal tudi Jože Dobnik. V članku »*Blagemu planinoslovstvu posvečen mesečnik*«, napisanem ob 95-letnici PV (glej PV, 1990: 52-53), je omenjal naslednje funkcije oziroma lastnosti tega gorniškega glasila: spodbujanje domoljubnih čustev, zapisovanje zgodovine slovenske gorniške organizacije, ohranjanje kulturne dediščine, varovanje naravne dediščine, vzgojno-izobraževalni prispevki, prispevki o gorniški in alpinistični zgodovini ter poetski sestavki o lepoti gora ter doživetjih in občutjih v gorskem svetu.

Strojin pa je ob 95-letnici PV poudaril, da je PV: a) revija za kulturo narave in prostega časa človeka v gorah; b) arhiv planinskih dejavnosti in c) narodna revija (Strojin, 1990: 49-52). Vse skupaj je nato povzel v naslednjo definicijo: »Planinski vestnik je in mora

biti narodna revija; ker mora biti glasilo za kulturo prostega časa in za gibanje v naravi, je naravni arhiv dežele, tudi za športne dosežke v domačih in tujih gorah, služi za vzgojo duha, za razpletanje lepote in kot svarilo pred onesnaževanjem, kot opozorilo k trezni uporabi tehnike na slovenskem vrtu (Strojin, 1990: 51).« Strojin je pri tem posebej poudaril okoljevarstveno funkcijo PV.

Sedanje uredništvo pa je leta 2001, ko je prevzelo krmilo osrednje gorniške revije na Slovenskem, glede vsebine PV zapisalo, da bo PV tudi v prihodnje ostal revija, »ki bralca informira o planinstvu, alpinizmu in sorodnih dejavnostih doma in v tujini, ga vzgaja, poučuje, kulturno bogati ter obvešča o dejavnostih Planinske zveze Slovenije (Habjan, 2001: 370)«.

Vsebinska raznolikost ni značilnost samo slovenske gorniške revije, temveč gre za dokaj splošno uveljavljeno prakso večine gorniških revij po svetu. Zato so bolj ali manj spodleteli tudi vsi poskusi izdajanja izključno alpinistične revije – v Sloveniji npr. Alpinistični razgledi.

Ob vsem navedenem je zdaj mogoče podati nekaj osnovnih ugotovitev o vsebini najstarejše slovenske revije. Najprej o tem, kateri pomeni gornišstva so v PV najbolj izpostavljeni. Tu gre za naslednje pomene: a) nacionalni; b) okoljski; c) gospodarski; d) kulturni; e) duhovni in f) rekreativni. To so le tiste funkcije gornišstva in gorskega sveta, ki se v PV največkrat pojavljajo in jim je skozi čas namenjen različen pomen. Primeri za to razdelitev so na voljo v prejšnjem poglavju.

Z vidika vsebin, ki jih prinaša PV, pa so se skozi čas pojavljali naslednji večji tematski sklopi: a) gorniško in alpinistično leposlovje; b) gorniške in alpinistične novice in opisi; c) okoljske teme; d) zgodovina; e) strokovno-izobraževalni članki; f) društvene oziroma organizacijske novice in g) slovstvene ocene. To je samo ena od možnih razdelitev, ki ne more biti vsezavzemajoča ali dokončna. Svoj sklop bi si morebiti zaslužile odprave, ki pa se jih lahko vključi pod gorniške in alpinistične novice in opise. Poezijo se lahko za silo vključi pod leposlovje, odprto pa ostaja npr. vprašanje intervjujev, pisem bralcev, malih oglasov ali humorja, čeprav slednji nikoli niso zajemali kakšne vidnejše vloge v vsebini PV.

Na podlagi zgoraj navedenih razdelitev je mogoče oblikovati tudi samo definicijo osrednje gorniške revije na Slovenskem. PV je tako:

- a) strokovno-informativna revija – PV je revija, saj je periodično izhajajoča publikacija s specializirano vsebino, ki prinaša informacije ter strokovno-izobraževalne članke s področja gornišva oziroma gorskega sveta;
- b) glasilo – PV je glasilo krovne gorniške organizacije na Slovenskem;
- c) narodna revija – po eni strani v smislu edine oziroma osrednje gorniške revije, po drugi strani pa v smislu poudarjanja nacionalne identitete;
- d) kulturna revija – po eni strani z vidika leposlovnih vsebin, slovstvenih ocen in gorniške fotografije, po drugi strani pa z vidika poudarjanja duhovno-kulturne vloge gornišva;
- e) okoljevarstvena revija – PV si s stalnim opozarjanjem in pisanjem o pomenu ter varstvu okolja zasluži tudi to oznako.

Ostane še pregled vlog oziroma funkcij, ki jih je oziroma jih še vedno opravlja osrednja gorniška revija v slovenskem prostoru. Tu bo v pomoč predvsem poglavje o funkcijah in značilnostih medijev.

Koširjeva, kot že omenjeno, navaja štiri razpoznavne lastnosti oziroma prvine tiska. Za PV drži, da zajema vse štiri – publiciteto, periodičnost, univerzalnost, aktualnost oziroma ažurnost. Odlikuje se zlasti po periodičnosti, saj redno izhaja že več kot 100 let, in univerzalnosti, saj s svojo vsebinsko raznolikostjo želi zadovoljiti čimbolj širok krog ljudi, ki jih zanima gorski svet. Z vidika publicitete ali aktualnosti ne izstopa iz povprečja.

Z vidika osnovnih funkcij, ki jih po navedbah Erjavčeve imajo množični mediji v družbi, je mogoče ugotoviti, da PV izpolnjuje tako informacijsko in interpretacijsko kot socializacijsko in zabavno funkcijo. Pri tem so za PV značilne predvsem prve tri, medtem ko je zabavna funkcija manj pomembna.

Z aplikacijo PV na podrobnejšo, Vregovo tabelo funkcij sodobnih množičnih medijev se razlogi, zaradi katerih je osrednja gorniška revija tako dolgo ostala pri življenju, še bolj nazorno pokažejo. PV tako več kot zgledno izpolnjuje informacijsko (novice), mnenjsko (številni mnenjski sestavki) in akcijsko funkcijo (pozivanje k varstvu okolja, pridobivanju naročnikov), prav tako tudi socializacijsko (posredovanje vrednot) in

integracijsko (pripadnost narodu) ter funkcijo podeljevanja statusa (gorskemu svetu, domovini, narodu), manj pa zabavno.

Med političnimi funkcijami, kot jih našteje Vreg, PV izpolnjuje edino oziroma predvsem politično artikulacijsko funkcijo, pa še to le z vidika izražanja najširših in najmanj spornih nacionalnih interesov in stališč. Ostale politične funkcije niso značilne za PV, zaradi česar je slednji manj odvisen od menjav političnih režimov in posledično bolj trdoživ. Pri ekonomskih funkcijah se PV že bolje odreže, in sicer predvsem s stališča tega, da poziva in prispeva k razvoju domačega turizma ter k povečani potrošnji gorniške opreme.

PV z neposrednim spodbujanjem bralcev k pisanju ter s prenosom gorniške fotografije in leposlovja izpolnjuje tudi kulturne funkcije. Poleg tega pa seveda izpolnjuje tudi nekatere druge funkcije, kot so znanstvena, izobraževalna ali športna.

7. RAZLOGI ZA DOLGOLETNI OBSTOJ PV

V zadnjih dveh poglavjih so podrobneje navedeni dokazi, ki potrjujejo prvo v začetku postavljeno hipotezo – da je na obstoj PV vplivala navezanost slovenskega naroda na gore oziroma na njihov pomen in simbolnost za nacionalno identiteto. S potrditvijo te hipoteze se že ponuja tudi delen odgovor na drugo hipotezo, ki pravi, da je PV razvil veliko sposobnost prilagajanja družbenim in drugim razmeram, ki običajno vplivajo na obstoj neke revije ali kakšnega drugega tiskanega medija. Kako se je PV prilagodil, da je prehodil tako dolgo obdobje s tako različnimi družbenimi razmerami? Kateri so razlogi za dolgoletni obstoj PV? Na podlagi dosedanjih analiz se lahko naniza kar nekaj razlogov.

7.1. Prvi razlog – vloga glasila

To, da je PV že od svojega začetka in vse do danes ostal glasilo krovne gorniške organizacije, je eden ključnih, če že ne najpomembnejši razlog za dolgoletni obstoj osrednje slovenske gorniške revije. Navezanost na številčno, kulturno in v določenem pogledu tudi gospodarsko močno ter uveljavljeno matično organizacijo mu je namreč

skozi vso zgodovino omogočala materialno preživetje oziroma relativno trdno finančno in duhovno podporo.

S finančnega stališča je PV vedno ostajal v okvirih glasila svoje matične organizacije. Nikoli ni imel profesionalnega marketinga. Le redko se je prodajal v prosti prodaji, naročnike je pridobival predvsem prek gorniške organizacije in že obstoječih bralcev. Na ta račun tudi nikoli ni imel visoke naklade oziroma izjemno velikega števila naročnikov.

Nekdanji urednik PV Tine Orel je tako med drugim dejal: »Glasilo je raslo, kakor je rasla organizacija, vsaj po kvantiteti, glede na obseg in število naročnikov. Že samo to dejstvo potrjuje, da je glasilo potrebno in da je potrebam tudi v vseh desetletjih in letih zadostilo. Če se zdaj giblje število naročnikov od 5000 do 6000, in to brez kakih akviziterskih prijemov, brez trdne poverjeniške mreže, brez organizirane naslonitve na šolsko mrežo, je to za kulturnega zgodovinarja vsaj materialen dokaz o upravičenosti in življenjski odzivnosti glasila (Orel, 1967: 609).«

Lovšin pa je pri analizi prvih sedmih desetletij PV ugotavljal: »Brez organizacije, brez tisoč in tisoč porabljenih ur na društvenih sejah, pri obnovi ali novi postavitvi in upravljanju koč in bivakov ter potov, brez delovanja mladinskih, markacijskih, alpinističnih, gorsko-reševalnih, fotografskih, gorsko-varstvenih itd. odsekov bi opešala tudi kulturno literarna dejavnost, ki najde v planinski organizaciji svojo moralno in materialno oporo (Lovšin, 1967: 110).«

7.2. Drugi razlog – vloga arhiva

Zelo pomembna je tudi vloga arhiva, ki jo je PV pridobil z dolgoletnim izhajanjem. »Planinski vestnik je kot školjka, ki si jo lahko daš k ušesu, da poslušáš šum časa. Ko planinske organizacije v današnji organiziranosti ne bo več, bo edino Planinski vestnik tisti, ki je kaj ohranil za zanamce. Boljšega arhiva za nazaj, kot je to glasilo, obstoječa organizacija nima (Strojin, 1990: 50).«

PV je torej z neprekinjenim objavljanjem društvenih novic in novic, povezanih s krovno gorniško organizacijo, postal nezamenljiv arhiv gorniških dejavnosti na Slovenskem in tudi v tujini. »/.../ Planinski vestnik je namreč izredno pomemben arhiv vsega, kar je

povezanega s planinstvom in alpinizmom v Sloveniji (Habjan, 2001b: 467).« Tudi to je pripomoglo k ohranitvi PV.

7.3. Tretji razlog – zavzemanje za splošno sprejete vrednote

PV se je skozi vso svojo zgodovino odkrito zavzemal za nekatere splošno uveljavljene družbene vrednote, kot so domoljubnost, varstvo okolja, odgovornost in marljivost, duhovno in telesno zdravje, vzdržljivost in enakopravnost. Skratka vse tiste vrednote, ki jih širi tudi gorništvu samo in so pomembne tako za celotno družbo (narod) kot za posameznika. Strojina tako ugotavlja:

»Najbrž je pomembna razlika v tem, komu je doslej služil Planinski vestnik, človeku ali institucijam. Velika prednost je v tem, da je vedno in prvenstveno služil človeku, tistemu prefinjenemu odkrivalcu in poslušalcu naravnih lepot in vrednot. To mu daje neprecenljivo vrednost in prednost posebno zdaj, ko toliko govorimo o krizi vrednot (beri: potrošniškega sistema), o padcu avtoritete institucij, organizacij in vodilnih osebnosti, pa čeprav to razumemo le v planinskih razmerah (Strojin, 1990: 52).«

7.4. Četrty razlog – politična nevtralnost

Čeprav je PV vedno jasno zagovarjal nacionalne interese, ni nikoli odkrito stopil na to ali ono politično stran. Vedno je ostajal na neki metapolitični poziciji, ki je bila sprejemljiva v vseh časih, saj je zagovarjala najširše politične cilje slovenskega naroda. Poleg tega osrednja gorniška revija ni nikoli neposredno polemizirala s trenutno politično oblastjo. To je PV omogočalo, da je preživel politično zelo razburkana obdobja.

»Ene stalnice pa se je Planinski vestnik držal v vseh časih: nikoli ni bil z oblastjo polemično glasilo. Vedno je zasledoval cilji: biti strokovno, leposlovno in novičarsko glasilo. Koliko mu je pri tem uspevalo oziroma koliko je uspelo urednikom, je vprašanje okoliščin, posluha urednika, pa tudi patronata planinskega vodstva nad Planinskim vestnikom (Strojin, 1995a: 49).«

7.5. Peti razlog – vsebinska raznolikost

Zagotovo je PV ves čas svojega izhajanja bolj ali manj poskušal ugoditi čim širšemu krogu ljubiteljev narave in posebej gorskega sveta. Tega se je lotil tako, da je poskušal prinašati čimbolj raznoliko vsebino, ki bi pokrila številna področja, neposredno ali posredno se navezujoča na gorski svet. To mu je omogočalo, da je kljub neprofesionalnemu tržnemu in distribucijskemu pristopu pridobil in obdržal neko vsaj deloma zadovoljivo število naročnikov oziroma bralcev.

7.6. Šesti razlog – navezanost bralcev

O tem med drugim pričajo številni samoprispevki in odpovedi honorarjev v prid ohranitvi revije, dokaj razširjeno zbiranje letnikov PV, nenazadnje tudi dokaj čustveni odzivi bralcev na vsakršne spremembe, pomanjkljivosti ali napake. Med dokaze te povezanosti se lahko v določeni meri prišteva tudi prenove PV, ki so vse bolj ali manj nastale na podlagi zahtev in iz vrst določenega dela bralstva ter vedno z željo pridobiti še več naročnikov.

S čim si je PV pridobil takšno navezanost in zvestobo bralcev oziroma naročnikov? Najbrž s svojim relativno nekomercialnim pristopom, z amatersko, a požrtvovalno in predano uredniško ekipo, pripravljenostjo na odprto komuniciranje z bralci in nenehnim kritičnim samospraševanjem o kakovosti in vsebini revije. Prav tako tudi s tem, da so pomemben del vsebine revije vedno ustvarjali prav naročniki oziroma bralci sami, deloma pa tudi zaradi svoje vloge arhiva in psihološke zavezanosti k ohranjanju častitljivo stare revije. Svoje so verjetno prispevali tudi politična nevtralnost, poudarjanje zlasti duhovnih vrednot ter odkrite ljubezen do gorskega sveta in domovine.

O tem se je ob 95-letnici PV razpisal tudi Dobnik: »Slovenski planinci smo lahko upravičeno ponosni na Planinski vestnik, ki letos vstopa v petindevetdeseto leto svojega življenja. Niso ga zlomile mnoge težave in viharji preteklih let, ne uničile različne nevarnosti. Rojen je bil iz ljubezni, ta pa je močnejša od vseh težav. Imeli so ga radi njegovi prvi bralci, nestrpno tudi danes pričakujemo vsako novo številko. To je bilo poročstvo za njegov obstoj in je tudi za njegovo bodočnost. Kot v preteklosti nam je tudi danes pri srcu, ker v njem ni visoke politike, ne strankarskih preprirov in zvenceh obljub, ne mržnje med ljudmi, temveč nas z njim povezujejo gore, naša in Vestnikova

ljubezen in skrb. In če bo tak ostal, bo še dolgo razveseljeval naša srca in tudi tiste, ki ga bodo brali, ko nas ne bo več (Dobnik, 1990: 52).«

PV tudi ni želel postati le še ena komercialna revija. »Večkrat se je že zastavilo vprašanje, zakaj se PV ne spremeni v reportažno-magazinsko revijo, ki bi morda ustrezala valovom potrošniškega okusa in miselnosti, vendar ni prišlo do zadevnega sklepa zaradi vrednosti planinskega izročila in družbene naloge planinstva v potrošniško-stehnzirani družbi. Zdi se nam, da ni pogojev in ne potreb za posnemanje nekaterih zgledov pri velikih narodih (PV, 1975: 703).

8. SKLEP

Glede na dosedanje ugotovitve lahko sklenem, da uvodni delovni hipotezi o Planinskem vestniku držita. Eden izmed glavnih razlogov za dolgoletni obstoj PV, osrednje goriške revije in obenem najstarejše še izhajajoče revije na Slovenskem, je v močni povezanosti Slovencev z gorskim svetom. Ta je dovolj močna, da je PV, čeprav so ga uredniki in ostali sodelavci ustvarjali nepoklicno, vseeno uspel pridobiti dovolj velik krog zvestih ustvarjalcev, naročnikov oziroma bralcev.

Tudi druga hipoteza, ki govori o tem, da je PV razvil veliko sposobnost prilagajanja družbenim in drugim razmeram, se je potrdila. PV je uspel združiti sklop značilnosti, ki so se izkazale kot dober dolgoročni recept za dolgotrajno in neprekinjeno izhajanje. Poleg že omenjene navezanosti Slovencev in Slovenk na gorski svet, glavne teme PV, so k temu prispevali tudi njegova politična nevtralnost, navezanost in zvestoba njegovih bralcev oziroma tesen stik med uredništvom in naslovniki, vsebinska raznolikost in njegovo zavzemanje za splošno sprejete vrednote.

Zelo pomembno vlogo pri preživetju PV sta odigrali tudi dejstvi, da je PV ves čas ostal glasilo zelo močne in uveljavljene civilnodružbene organizacije ter da je dokaj kmalu pridobil vlogo nezamenljivega arhiva. Analiza je tudi pokazala, da je PV več kot zgledno izpolnjeval večino funkcij, ki jih stroka pripisuje sodobnim množičnim medijem.

PV je s svojo dolgoletno tradicijo – v letu 2005 bo zabeležil 110-letnico svojega izhajanja – postal razpoznaven in skorajda neločljiv element slovenskega gornišva. Slednje je prav prek svojega glasila uspelo dodatno razširjati svoje vrednote, pa tudi beležiti svoje delo. Poleg tega je PV s svojo bogato zgodovino postal tudi pomemben del slovenske kulture, ob siceršnjem vztrajnem poudarjanju domoljubnosti pa se je tudi sam počasi preselil med manj vidne, a vseeno trdno stoječe elemente slovenske nacionalne identitete. Vse to govori v prid njegovemu nadaljnjemu izhajanju.

9. UPORABLJENE KRATICE

DÖAV	-	Nemško-avstrijsko planinsko društvo
FZS	-	Fizkulturalna zveza Slovenije
GRS	-	Gorska reševalna služba
GRSS	-	Gorska reševalna služba Slovenije
OD	-	Osrednje društvo (Slovenskega planinskega društva)
O.O.	-	Osrednji odbor (Slovenskega planinskega društva)
OPZS	-	Obvestila Planinske zveze Slovenije
PD	-	planinsko društvo
PDS	-	Planinsko društvo Slovenije
Pl. V.	-	Planinski vestnik
PV	-	Planinski vestnik
PZS	-	Planinska zveza Slovenije
SPD	-	Slovensko planinsko društvo
SSKJ	-	Slovar slovenskega knjižnega jezika

10. VIRI

(1994) Častni kodeks slovenskih planincev. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Obvestila PZS (2003), 29. letnik, št. 9. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Obvestila PZS (2003), 29. letnik, št. 10. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Obvestila PZS (2003), 29. letnik, št. 12. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Obvestila PZS (2004), 30. letnik, posebna št. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1895), 1. letnik. Slovensko planinsko društvo, Ljubljana.

Planinski vestnik (1914), 20. letnik. Slovensko planinsko društvo, Ljubljana.

Planinski vestnik (1921), 21. letnik. Slovensko planinsko društvo, Ljubljana.

Planinski vestnik (1948), 48. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1953), 53. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1954), 54. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1956), 56. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1963), 63. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1967), 67. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1975), 75. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1979), 79. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1988), 88. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1990), 90. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1991), 91. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (1995), 95. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (2001), 101. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Planinski vestnik (2002), 102. letnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Razvid medijev, 27. maj 2004, Ministrstvo RS za kulturo, Ljubljana.

Uredništvo Planinskega vestnika. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

11. LITERATURA

- Bajec, Jože (1973): Slovenski časniki in časopisi 1937-1945. Narodna univerzitetna knjižnica, Ljubljana.
- Dobnik, Jože (1990): »Blagemu planinoslovstvu posvečen mesečnik«. PV, 1990, str. 52-53.
- (1997) Enciklopedija Slovenije. Enajsti zvezek. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Erjavec, Karmen in Volčič, Zala (1999): Medijska pismenost. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Golnar, Tone (1999): Alpinistična šola. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.
- Habjan, Vladimir (2001): »Planinski vestnik pred novimi nalogami«. PV, 2001, str. 370.
- Habjan, Vladimir (2001a): »V mozaiku želja in možnosti«. PV, 2001, str. 419.
- Habjan, Vladimir (2001b): »Med tradicijo in spremembami«. PV, 2001, str. 466-467.
- Kajzelj, Mirko in Drofenik, Herbert (1982): Naš alpinizem. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Košir, Manca (1988): Nastavki za teorijo novinarskih vrst. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Kristan Silvo (1979): Športna turistika. Šolski center za telesno vzgojo, Ljubljana.
- Kristan, Silvo (1993): V gore ... Izletništvo, pohodništvo, gornišтво. Didakta, Radovljica.
- Lavrič, Božidar (ur.) in drugi (2003): Planinski zbornik – ob 110-letnici Slovenskega planinskega društva in Planinske zveze Slovenije. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.
- Lovšin, Evgen (1967): »Sedem desetletij Planinskega vestnika«. PV, 1967, str. 109-119, 174-180.
- McQuail, Denis (1987): Mass Communication Theory. Sage, London.
- Mlakar, Janko (1953): »60 let slovenskega planinstva«. PV, 1953, str. 209-221, 242-254, 292-305, 392-405, 486-497, 577-582, 625-631, 691-699.
- (1975) Ob 80-letnici Planinskega vestnika. PV, 1975, str. 695-703.
- Orel, Tine (1967): »Urednikovo sporočilo naročnikom in bralcem Planinskega vestnika«. PV, 1967, str. 608-611.

Pretnar, Jože (1954): »60 let slovenskega planinstva«. PV, 1954, str. 6-17, 65-71, 141-144, 194-198.

(2003) Statistični letopis Republike Slovenije 2003. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.

Stritar, Andrej (2002): »Novo leto – novi vestnik«. PV, 2002, št. 1, str. 1.

Strojin, Tone (1970): Gradivo za planinsko zgodovino. Planinska založba Slovenije, Ljubljana.

Strojin, Tone (1978): Oris zgodovine planinstva. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Strojin, Tone (1988): »Dejavnost, zapisana kulturi«. PV, 1988, str. 520-521.

Strojin, Tone (1990): »Iz školjke poslušamo odmev časa«. PV, 1990, str. 49-52.

Strojin, Tone (1995): Etika in odgovornost v gorah. Didakta, Radovljica.

Strojin, Tone (1995a): »Sto let slovenske gorniške revije«. PV, 1995, str. 49-52.

Strojin, Tone (1999): Gornišstvo – izbrana dela iz sociologije gornišstva. Založba Tuma, Ljubljana.

Šaver, Boštjan (2003): »Državni simboli: Triglav in kulturni pomen gora«. Delo, 5. december 2003, str. 5.

Šaver, Boštjan (2004): Planinske podobe slovenstva in kulturni pomen Triglava. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Šlebinger, Janko (1937): Slovenski časniki in časopisi – bibliografski pregled od 1797-1936. Posebni odtis iz zbornika Razstava slovenskega novinarstva v Ljubljani 1937, Ljubljana.

Škerbinek, Danilo (ur.) in drugi (1983): Planinska šola. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana.

Škerl, Uroš: »Slovenska ljubezen do športa: strast, tovarištvo ali mediji?« Delo, Sobotna priloga, 24. aprila 2004, str. 26-27.

Toš, Niko (ur.) in drugi (1999): Vrednote v prehodu II. – Slovensko javno mnenje 1990-1998. Fakulteta za družbene vede, Inštitut za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja, Ljubljana.

Vreg, France (1990): Demokratično komuniciranje. Obzorja, Maribor.

(1979) Zgodovina Slovencev. Cankarjeva založba, Ljubljana.